

BONDEVENNEN

Nr. 38 – 23. september 2016

**God
eplehaust
i Loen**

DRØSET September

Ny fagleder fjørfe

Celine Kongsli Heimberg er ansatt som ny fagleder fjørfe. Hun er utdannet veterinær ved Ludwig-Maximilians-Universität i München.

Ta kontakt med Celine på telefon 993 75 569, e-post: celine.heimberg@fkra.no

Prisnedgang på kraftfôr i september

En relativt stabil og forutsigbar situasjon på norsk korn og proteinråvarer gjør at våre kraftfôrpriser ble satt ned fra 1. september.

Et nytt kornår gjør at prisene på kraftfôr justerer seg i forhold til årets jordbruksavtale og terminstigningen på norsk korn.

NYHET - FORMEL Linnea

Felleskjøpet Rogaland Agder og Felleskjøpet Agri lanserer FORMEL Linnea, en helt ny kraftfôrblending basert på kun norsk korn og mest mulig kortreiste råvarer.

Felleskjøpene er opptatt av å ha et bredt kraftførsortiment tilpasset kundenes ulike behov. I utviklingen av FORMEL Linnea har vi satset på kundegruppen som ønsker kortreiste råvarer. Vi har derfor utviklet en kraftfôrblending som sammen med godt grovfôr gir en norskandel i fôret på over 90 % ved produksjon av mjølk og kjøtt. Karbohydratkilden i kraftfôret er norsk korn, og proteinråvaren er raps som vi kjøper fra nærliggende land. FORMEL Linnea er uten soyamel og palmebasert fett. Råvarer som vitaminer, mineraler og melasse produseres ikke i Norge og importeres også til denne fôrblendingen.

Felleskjøpene er opptatt av et sterkt norsk landbruk med økt bruk av norske fôrressurser. Det pågår for tiden flere spennende prosjekter for utvikling av norske proteinkilder. Dette er et langsiktig

arbeid som krever innsats fra alle aktørene i bransjen. Med FORMEL Linnea omsetter Felleskjøpet visjoner til praksis og tar lederrollen i dette viktige arbeidet.

FORMEL Linnea kan brukes som eneste kraftfôrblending til mjølkekyr og okser. Blandingen passer et moderat til middels ytelsesnivå og er tilpasset middels tidlig høsta grovfôr med proteininnhold mellom 13-18 %. For de som ønsker høyere ytelse kan man kombinere FORMEL Linnea med proteintilskuddet FK raps 92 eller FORMEL Superkarbo.

Dersom du ønsker mer informasjon om denne kraftfôrblendingen, ta kontakt med din fagkonsulent i Felleskjøpet Rogaland Agder.

Tid for grovfôranalyser

Grovfôranalyser gir deg unike muligheter til å oppnå bedre resultater i fjøset!

Nå kan du også be om hygieneanalyse.

Send prøven til vårt laboratorium på Kvalaberg.

Les mer på fkra.no eller ta kontakt med en av våre konsulenter på storfe.

Møt oss på Agrovisjon 2016

Vi opplever meget stor interesse for Agrovisjon 2016 som avholdes i Stavanger Forum 28. – 30. oktober 2016.

agrovisjon

Utstillingen er i år Agrovisjons største! Det vil blant annet være livdyrauksjon under årets messe. Til konferansen kommer blant annet landbruksministeren og landbruksdirektør Jørn Rolfen med flere.

Det blir kurs og konferanser du kan delta på, og vi kan friste med spennende underholdning og god musikk på årets bondepub og festmiddag.

Det tilbys svært gunstige priser på Clarion Energy Hotell Stavanger som ligger like ved messeområdet.

Velkommen til årets viktigste landbruksmesse!

Les mer på agrovisjon.no.

Ny brosjyre Pluss tilskuddsfôr

God forsyning av mineraler og vitaminer er viktig for å oppnå en høy produksjon og for å sikre et godt immunforsvar hos dine dyr. Vår nye brosjyre gir deg god veiledning i valg av rett tilskuddsfôr. Du finner brosjyren på fkra.no.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Ansvarlig: Markedskonsulent landbruk Grethe Sevdal

Treng lettare lam og auka sal

NEI, DET HAR IKKJE blitt smalhals i nye breibygde sauefjøs, men overproduksjonstendensen på lam er skummel og kan lett bli verre om ikkje bremsene blir aktiverte.

Lass på lass med flotte haustlam, føra på økologiske fjell- og heiebeite, er på veg til slakteria i desse dagane. Det er høgtid og høgsesong for sauebøndene som brukar måleband, vekter og seine kveldsøktar for å plukka slaktemogne lam, medan alelamma blir skilte frå for å sikra produksjonen framover.

Det finst dessverre skår i gleda. Den norske marknaden har for mykje sauer og lam. 1400 tonn ligg over frå i fjor på fryseler. Prognosane tydar på eit overskot på 1400 tonn i år, medan overskotet for 2017 kan bli enda høgare, 1800 tonn.

HISTORIA BAK dagens krevjande situasjon er velkjent og kan illustrerast med Bondevennen sin artikkel frå opninga av tre nye sauehus i Setesdal tidlegare i haust. I desse tre husa er den samla kapasiteten 992 vinterføra sauer. Det at bønder satsar friskt på sau i for eksempel Setesdal og Sirdal, og alle andre stadar der det er flust med beiteressursar, er sjølv sagt fantastisk flott og akkurat slik vi vil ha det. Og det er i utgangspunktet rett og prisverdig at både kommunar og Innovasjon Norge har bidreg med tilskot slik at det har vore mogleg å gjennomføra byggeprosjekta.

Men så er det den skjøre marknadsbalansen då. Om enkelte produsentar av naturlege årsaker har trappa ned eller slutta av med sau, er det langt fleire i den andre enden som har bygd opp kapasiteten. Mange av desse, som har tatt i bruk husa sine, er i ferd med å bygga besetning. Dette gjer at vi kan venta at overproduksjonen på lammekjøt vil auka i åra som kjem.

KVA ER SÅ OPPSKRIFTA for å få marknaden i balanse? Vi registrerer at Landbruks- og matminister, Jon Georg Dale, i bladet Dagligvarehandelen, definerer overskotet som «for

lite forbruk». Det kan vera vanskeleg å arrestera han på den uttalen, men det blir likevel for enkelt. Landbruket har ein totalmarknad å førehalda seg til, og aukar forbruket av eit kjøtslag, kan det gå ut over andre.

DEN FINE PRISLØYPA på sau og lam gjennom dei siste åra flatar ut. Marknadssvikt fører til prissvikt. Overproduksjon vil bety lågare lønsemd. Mange vil tenkja at no må det bli sett i verk tiltak som førar til ein pause i nyetableringane, men få vil seia det høgt. Vi har sans for leiaren i Rogaland Sau og Geit, Bjørn Høyland, som i dette nummeret av Bondevennen seier at næringa ikkje må stella seg slik at det ikkje er positivt med nye bønder som vil satsa på sau.

Å svartmala at det har blitt fleire kvite lam i det grøne kulturlandskapet, er ingen tent med. Det som er tenleg er å samla næringa, den enkelte bonde saman med heile verdikjeda, til felles innsats, slik både Finn Avdem, frå Nortura, og Bjørn Høyland, frå Rogaland NSG, skisserer i Bondevennen denne veka.

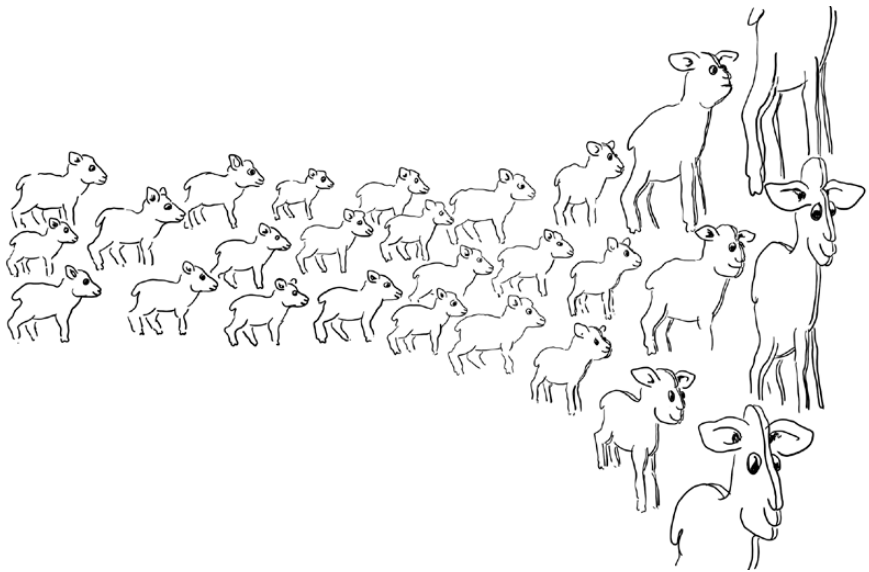
Innsatsen på sal og marknadsføring kan intensiverast. Fleire lam må slaktast tidlegare i sesongen, og vektene må ned. At vektgrensa på

stjernelam er redusert frå 16 til 15 kilo bidreg i positiv leid.

Kulturlandskapspleiaren, sauen, blir sett pris på. Norsk lam i ferskvareredisken blir verdsett. Nortura har i år, fram til og med veke 36, selt mest 600 tonn meir ferskvarer av sau og lam i høve til fjoråret. Lamma, som er slakta hjå Nortura i vekene 26 – 35, låg på 20 kilo, eitt kilo under fjoråret – og med mindre feitttrekk som bonus. Tala provar at det er mogleg å lukkast med kombinasjonen lettare lam og auka sal. Om alle bidreg.

VI VIL GJERNE ha mangfaldet som sauehaldet representerer. Lønnsam utnytting av beiteressursane høgt og lågt i heile landet, med interesserte, verdiskapande sauebønder der besetningane like gjerne kan vera 30 som 300 vinterføra.

Men overproduksjon over lengre tid har ikkje næringa råd til.

Sjur Håland

sjur@bondevennen.no

Årgang 119

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 990,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
post@bondevennen.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 60/976 06 969

Redaksjonen

Sjur Håland (konst. red. leder)
sjur@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 73 44/982 09 381

Liv Kristin Sola
livkristin@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 64

Jane Brit Sande
janebrit@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 63

Anna Stangeland
anna@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 75/416 36 217

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

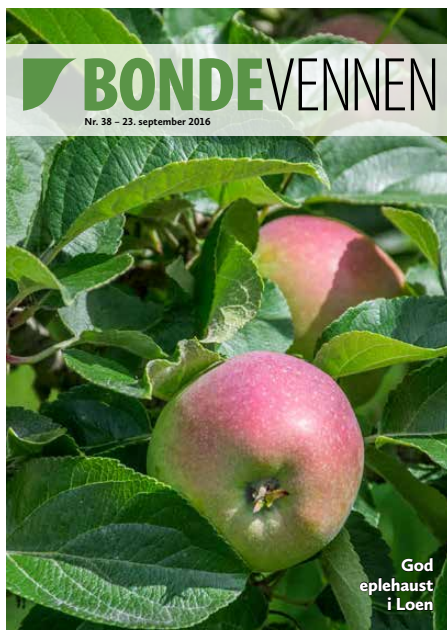
Ann Solfrid Woldmo
ann@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonsar

Grete Botnan
grete@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Teikningar: Ilan Sharoni
Trykk: Ålgård Offset AS
Eigarar: Felleskjøpet Rogaland Agder,
Nortura SA og Tine SA

Framsida

Epletrea har ein 100 år lang tradisjon på garden til Karl-Ove Loen, frå Loen, i Indre Nordfjord, Sogn og Fjordane. Bonden har om lag 5.000 epletre på eit areal på 30 dekar, i tillegg til litt plomme og jordbær.
Foto: Liv Kristin Sola

Denne veka i Bondevennen

Sauen er framleis eit ålreit dyr, men marknadssituasjonen er ikkje like grei. Denne veka er overproduksjonen på sau og lam eit aktuelt tema. Anna Stangeland har skrive om stoda på eigen gard i gardsreportasjen. Dei har valt å halda fram med båsføset, men har likevel ei effektiv drift med god plass og tid til å vera foreldre og fosterforeldre i tillegg.

Blant fagstoffet kan du lesa om samanhengen mellom kvalitet og lagring av potet. Vidare er Norsk Landbruksrådgiving tungt inne med fagstoff. Tema er ammeku. Gjennom tre gardsreportasjar møter vi ammekuprodu-sentar som deler sine erfaringer.

Karl-Ove Loen driv god arealutnytting med jordbær og frukt i Loen, Bondevennen har vore på besøk.

Fotografi seier ofte langt meir enn ord. Bli med Bondevennen på foto-safari til Dyrsku'n i Seljord og til Setesdalsheiane på sauesanking.

REPORTASJAR

Bonde og fosterfar på heiltid..... 10

Stort utbytte på lite areal..... 22

AKTUELT

Krevjande marknad for lam 6

Bjerkreimsmarken jubilerer 7

Hvem styrer omdømmet?..... 8

Poteter – kvalitet og lagring..... 9

Sjela til Dyrsku'n..... 26

Stolte og sjølvrådige 28

Døtrer av Gopollen..... 29

Sauesamling og folkeliv..... 30

DESSUTAN

Ytring..... 21

BvLoggen..... 25

Nytt søknadssystem for
produksjons-tilskudd 32

Faglag og møte 33

NORSK LANDBRUKS- RÅDGIVING

Tyroler i Sandnes..... 14

Satsar på ammeku i ombygd
driftsbygning 16

Gode resultater i økologisk
ammekuproduksjon..... 18

Grovfôr-kvalitet til
kjøtproduksjon..... 20

Skummel kylling?

Matbransjen nanipulerer forbrukerne. I virkeligheten blir du lurt

At det er mykje kylling-desinformasjon i media, som får våre kyllingprodusentar til å riva seg i håret og plukka fjørene or fjøshatten i rein frustrasjon, er velkjent og beklagelig. Forbrukarane blir sjølv sagt lurt. Kven som står bak lureriet, treng vi, som definerer oss som vener av kyllingprodusentane, ikkje lura særleg mykje på. No har bransjen fått enda meir å tygga på frå oppfinnsame media-ordkunstnarar. Kva som meinast med nanipulering, er vi ikkje heilt sikre på, men sidan det har blitt brukt om kylling i ei avis, betyr det truleg at å eta kylling har blitt enda meir frykteleg skummelt.

Genbank-variant?

Over til noko heilt anna. Vår fotograf kom (heilt tilfeldig og på lyse dagen) over dette banketablisementet ein stad i Indre Sogn. Vi bruker helst plastkortet og nettbanken, og lar spekulasjonane om kva som måtte skjula seg i kvelven i dette etablisementet, ligga nedlåst i bankboksen.

For 100 år sidan

Efteraarsfôring

Efteraarstiden er det gjerne vanskelig at føre sine kreaturer, og man skal være agtpaagivende, hvis man skal undgaa at dyrene tar av paa melken eller taper i huld om efteraaret, men det er noget, som maa og skal undgaas, hvis man vil sikre sig det største økonomiske udbytte av sine kreaturer; ti selv om de tilsynelatende i øieblikket kan gi et jevnt godt udbytte, saa vil det, hvis det sker paa bekostning av huldet, bli langt dyrere senere, naar de kommer paa vinterfôr, at holde dem oppe paa normal ydelse, og det vil ogsaa meget let ha til følge, at de slet ikke kan holdes oppe, men tar hurtigere av paa melken, end de efter kalvningstiden burde.

Frå BV 38 - 1916

For 50 år sidan

Grisunghandelen

Som ein vil ha set har det vore ikkje lite vingling i den – me kan nemna det: meir ålmenne handel med grisungar. Prisen har beint fram dansa opp og ned, og – ja grisungskjøparane vert utrygge. Ein gardbrukar med ikkje alt for stor gard, og som aldeles ikkje har naud på å syta «for si eiga sjuke mor» som det heiter – han meiner, at det må meir stabilitet til. «Prisen skulle aldri setjast høgare enn 140 kr.» meiner han. – Det må då nemnast, at han har nokre sugger og er mykje meir grisungseljar, enn kjøpar. – Og det er sikkert mange, både seljarar og kjøparar av grisungar, som meiner det same.

Frå BV 38 - 1966

Krevjande marknad for lam

Lammeslaktinga er i full gang. Store tilførsler tidleg i sesongen gir auka sal, men produksjonsauken er utfordrande.

■ Sjur Håland

Finn Avdem er fagsjef for småfe i Nortura.

- Marknadssituasjonen for lam er krevjande. Me har hatt fleire år med optimisme i sauenæringa, noko som har ført til stor auke i produksjonen av lam. I tillegg har salet gått litt ned, særleg hjå industrikundane, fortel Avdem.

Blant tiltaka for å auke salet i lammesesongen, har kontakten med heile verdikjeda, ikkje minst sauebøndene, vore høgt prioritert hjå Nortura.

Tidleg slakting

- Me har ønska tidlegare leveringar for å utnytte den tidlege lammesesongen betre, i tillegg har det vore viktig å formidla at Nortura ikkje ønskjer at andelen lam over 23 kilo skal auke meir enn nå. Slaktestatistikken syner at ein del av desse lamma er slakta for seint, og har litt for mykje feitt enn det som er ynskjeleg. Stykningsdelane blir også store, spesielt dersom lamma skal seljast gjennom daglegvaremarknaden, forklarar Avdem.

God planlegging og kommunikasjon har gitt ein positiv salseffekt. Det handlar blant anna om å nytta kapasiteten på slakteria og samstundes treffa med salskampanjane ute i marknaden.

- No (veke 37) ligg me godt an på tilførslane. Me fekk veldig bra tilførs-

Overskot: Prognosane til Nortura syner overskot på lam både i år og neste år. I tillegg skal fryselageret frå i fjor på 1400 tonn handterast.

lar tidleg i slaktesesongen og kunne levera i høve til kampanjestarten hjå butikkjedene, seier Avdem.

Auka sal

I vekene mellom 26 -35 vart det slakta 61.345 lam hjå Nortura, det er ein auke på 10 prosent i høve til same perioden i fjor. Snittvekta er 20 kilo, nesten eitt kilo lågare enn fjoråret, medan andelen lam som har fått feitttrekk også har gått ned.

- Akkurat slik vi ynskjer.

Marknaden vil ha norskprodusert lam. Finn Avdem er nøgd med salet så langt i år.

- Samla er det selt nesten 600 tonn meir ferske sau/lam samanlikna med fjoråret. Hittil i år, til og med veke 36, er det seld 883,5 tonn ferske sau/lam i Nortura. I fjor var volumet i tilsvarende periode på 292,4 tonn.

Nortura har auka salet både til in-

dustri-, daglegvare-, og storkjøkkenkunder.

- Det blir arbeidd intenst med å få selt unna lam i alle kanalar, understrekar Finn Avdem.

Overskotsprognosar

Fryselageret på 1400 tonn sau- og lammekjøtt som ligg over frå i fjor, skapar utfordringar. Prognosen for 2016 legg også til grunn eit overskot på 1400 tonn. For 2017 blir det lagt til grunn ein auke i produksjonen på 2,5 prosent, medan engrossalet er venta å auke med 1 prosent. I prognosen blir det rekna at talet på sau og lam ved beiteslepp neste vår vil ligga 2 prosent høgare enn 2016. Nortura strekar under at tala, som synar eit overskot på sau og lam på 1800 tonn i 2017, er basert på tilgjengeleg informasjon per i dag, og at dei er usikre.

Vil auke salet

- Korleis blir det framover for dei som driv med sau?

- Klart det blir krevjande framover. Fram til denne sesongen har me jo hatt behov for meir lam. Det er umogleg å spå framtida, men me i Nortura jobbar knallhardt med produktutvikling og sal for å gjera prognosane til skamme, seier han.

- Har det vore for mange nyetableringar?

Finn Avdem
Foto: Ingrid
H. Avdem

Bjørn
Høyland

- Det har vore ei netto auke på tal sauebruk dei to siste åra, men me må ikkje gløyma at det også blir ein naturleg avgang av produsentar, slik det alltid har vore. Difor er vi avhengig av at nokon satsar på sau også framover for å ha ei levedyktig næring.

Framleis haustlam

Ferske lam høyrer saman med hausten. Å utnytte beiteressursane sommartid er avgjerande viktig, meiner fagsjefen for småfe i Nortura.

- Me vil helst ha så mange lam som råd rett frå beitet. Det er ikkje noko poeng i lang slutfôring. Lam er eksklusiv ferskvare om hausten og handterbar fryseware resten av året, seier Finn Avdem.

Alle må bidra

Me er i ein krevjande marknadssituasjon som krev at me bønder står saman med slakteria våre og får kontroll, seier Bjørn Høyland, leiar i Rogaland Sau og Geit.

Høyland understreker at han er optimist. Han vil ikkje svartmala situasjonen, men oppmodar heller til ein ekstra innsats for å redusera kjøtoverskotet.

- Eg trur på løysing om bøndene og slakteria drar i lag. Å gå i skyttargravene og forsvara eige driftsopplegg utan å vera viljug til å bidra sjølv, blir feil slik det er no, understrekar han.

- Kva meiner du med det?

- Det kan for eksempel vera å syta for å redusera vektene på lamma. Det er gunstigare for alle, også på sluttoppgjøret frå slakteriet, om lamma har ei slaktevekt på for eksempel 22 kilo i staden for 23, sjølv om det ligg i oss sauebønder at det er stas med høge vekter, illustrerer han.

Bjørn Høyland trur det er meir å gå på i høve til sal.

- Næringa må bli flinkare til å ta ut salspotensialet på sau- og lammekjøtt. Det handlar også om å stadig bli flinkare til å tilpassa oss det marknaden vil ha av produkt og kvalitet.

Rom for nye

- Kva med nyetableringar?

- Det må framleis vere rom for nye. Me må for all del unngå å koma i ein situasjon der det ikkje er positivt med bønder som vil satsa på sau, seier Bjørn Høyland.

Bjerkreimsmarken jubilerer

Når Bjerkreimsmarken opnar porter og grinder 23. september, blir det markert at det folkelege arrangementet har vore ein møteplass for alle med hjarta for den eksklusive miksen av bygdekultur og landbruk 30 gonger.

Sjur Håland

Sauen har vore det viktigaste og mest interesseskapande husdyret på marken heilt frå då arrangementskomiteen sin leiar, Olaf Gjødrem, klypte snora hausten 1987.

Sau i 70

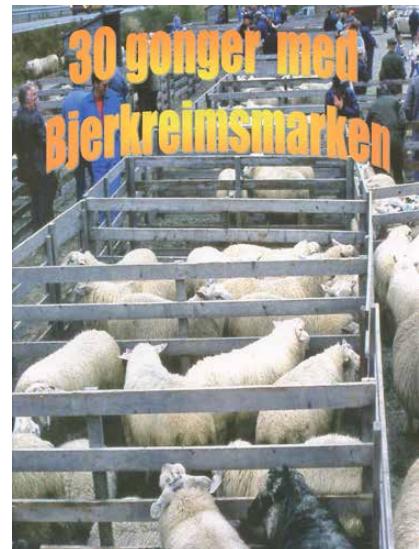
- Men faktisk har sauen vore med mykje lenger. Den første saueutstillinga i Bjerkreim, forløparen til Bjerkreimsmarken, vart arrangert rett etter krigen, i 1945, seier mangeårig eldsjel og tidlegare markensgeneral, Karl Bråddli, til Bondevennen.

Dermed har Bjerkreim vore åstad for marken og saueutstillingar i drygt 70 år. Det har ikkje gått upåakta hen. Alle med tilknytning til Bjerkreim, og alle andre, får no høve til å skaffa seg eit eksemplar av jubileumsskrivet *30 gonger med Bjerkreimsmarken*, som blir presentert under opningsarrangementet på fredagen.

Dugnadsdokumentar

- Ei reise i historia og ein dokumentasjon på vel utført dugnad gjennom 30 år med Bjerkreimsmarken og 70 år med saueutstilling, seier Bråddli, som saman med Arne Geir Larsen og Bjørn Hille er ansvarleg for det rikt illustrerte jubileumsheftet.

Her får du blant mykje anna snadder, historia om namnet Hompen, åstaden for saueutstillinga i Vikeså. Bondevennen sin fargerike redak-

Marken i 30: Bjerkreimsmarken har blitt arrangert 30 gonger på rad. Jubileumsheftet fortel heile historia – og litt til.

tør, Hans Aanestad, likte ikkje at det vart etablert sauesjå i Bjerkreim. Han frykta at oppslutnaden om sjåa i Hellesland og Gjesdal ville tapa terrenget. I Bondevennen sine spalter la han, som vanleg, ikkje skjul på kva han meinte, og omtala utstillingstomta i Vikeså som «den vesle forblåste Hompen på Vikeså».

Gildt for alle

Meir om folk og fe, om VM i saueklypping i 2008, om kjøtkaker og sviskegraut, færikål, dans, stands, fagmøte og kulørt kultur, finn du i historia om Bjerkreimsmarken.

Og, om du vil gjera som 10-15.000 andre, kan du i løpet av helga 23.-25. september ta turen innom Bjerkreimsmarken 2016, nummer tretti i rekkja.

Dugnadsfolket er klar og grytene er varme. Her har alle det gildt. Også dei som ikkje er frå Bjerkreim.

Hvem styrer omdømmet?

Omdømme er bildene som dukker opp i hodet på folk når de tenker på et firma, et produkt, en organisasjon, eller en person.

✓ Liv Kristin Sola

Bjarne Håkon Hansen, tidligere landbruksminister og nå kommunikasjonsrådgiver, var invitert til å holde foredrag om omdømmebygging, da de to Felleskjøpene inviterte til Åpen kraftfôrdag på Gardenmoen.

Flaks eller styring

– Alle har et omdømme. Uansett om vi vil eller ikke. Spørsmålet er hvem skal definere vårt omdømme, vi, eller «de andre»? spurte Hansen.

Velger vi det siste, satser vi på flaks.

– Dere må ta bestemmer dere for hvilke bilder forbrukeren skal få i hodet sitt når de tenker på klima, matens innhold, dyrevelferd og dyrevern og økologi, sa Hansen.

Han trakk fram Kvikk Lunsj, som et eksempel. Når vi tenker på kvikk-lunsj, er det bilder av tur, bål, kaffekjel og natur som dukker opp i hodet.

– Flaks for Freia?, spør Hansen retorisk.

Det ikke er tilfeldig. Det er resultat av en langvarig, bevisst kampanje, som gjør at det for nordmenn er nesten umulig å gå på tur UTEN kvikk-lunsj.

Hvilket omdømme har norsk landbruk?

Dagens omdømmebygging er i stor grad basert på klassiske bilder, med fokus på det lokale. Kampanjer som har fungert bra, ifølge Hansen, med stolte bønder som har kjærlighet til dyra, som gir oss gode råvarer og trygg mat. Han stilte likevel spørsmålet om hvor robust dette bildet er, i møte med utfordrende tema innen dyrevelferd, klimaspørsmål, økologi og matens innhold.

– Er tida over for de gode «feel-good-filmene»?

Bildet av norske fjell og fjorder kan være skjørt i møte med en kraftig påstand framsatt i media, sant eller

usant, rettferdig eller urettferdig. Det kan skje ting som gjør at politikere og forbrukere blir mer skeptiske. Det kan koste landbruket omdømme.

Økt kunnskap blant forbrukere

Kanskje er landbruket for forsiktig og redd for å snakke sin egen sak. Omdømmet er viktig med tanke på forbruker, men også for beslutningstakerne. Beslutningstakerne er viktige for landbruket, som er helt avhengig av gode økonomiske og politiske rammebetingelser. Vegne fram til politikere er gjennom kommunikasjon med forbrukerne, som er velgerne.

– Det er en tett sammenheng mellom saker som opptar forbrukere, og det som beslutningstakere er opptatt av, sa Hansen.

Forbrukerne blir stadig mer kunnskapsrike. Mat opptar alle. Politikere er opptatt av forbrukertrender.

Tunge trender

Spesielt blant unge mennesker, er det en tung trend å være opptatt av dyrevern og dyrevelferd. Redusert kjøttforbruk er en trend. Bra for folkehelsen, bra for klima. I dag er det trendy å velge bort kjøtt en dag i uka. Hansen viste til en undersøkelse gjort av NRK, som viser at dette trolig har liten klimaeffekt.

– Men det var det NRK som fant ut og presenterte, ikke landbruket. Hvorfor?, spurte Hansen

Og den økologiske trenden er kommet for å bli. Hansen la til at det ikke er en god omdømmesak at økologisk landbruk til en viss grad, fremdeles blir latterliggjort, ikke minst av landbruket sjøl.

Noe å feire?

Å diskutere dyrevernsaker med opposisjonen, er sjelden bra for omdømme. Hansen kommenterte oppslag i media om landbruket som feira at forbudet mot båsfsjøset ble utsatt.

– Mon tro om det var noe å feire?, sa han.

Dersom båsfsjø ikke er greit, må det avvikes. Hvis ikke, må vi ut og forklare hvorfor det er greit. Hansen tror at landbruket ville vært mer

Bjarne Håkon Hansen

tjent med å mene at båsfsjø ikke er en framtidsretta måte å holde husdyr på, og heller etterlyst en dugnad i det norske samfunnet for å gjøre noe med det. Aktivt engasjert forbrukerne for å ansvarliggjort beslutningstakerne.

– Problemstillingen med at båsfsjø fremdeles består, skulle vært løfta fra å være et privatøkonomisk problem, til å bli et politisk problem.

Ikke vent og se

Spørsmålet er om landbruket har hengt seg på en trend som andre har skapt. Hvor robust er et omdømme som er basert på følelser?

– Landbruket må ikke vike unna og kose seg bak norske fjell og fjorder. Skal vi skape et robust og varig omdømme, må vi tørre å ta de krevende debattene i media. Det vil øke kunnskapsnivået blant forbrukerne.

Et robust omdømme er basert på kunnskap og fakta. Meninger må vinkles slik at de skaper engasjement. Da blir også politikere engasjerte. De er også glad i å debattere og profilere seg i media.

– Landbruket må mene så sterkt at folk vil møte oss i debatt. Debatt er en mulighet til å utdype sine synspunkt. Slikt skaper en økt kunnskap og forståelse hos forbrukerne. Økt kunnskap gir et mer robust omdømme, understreka Hansen.

Alternativet er at å la andre styre dagsorden. Sitte på sidelinja og håpe at «feel good»-trenden varer. Og å måtte stille opp for å forsvare seg i debatter som andre har lagt premissene for.

– Jeg tror at landbruket er litt på hælne. Faren er at folk en dag finner ut at de like godt kan kjøpe alternativet, utenlandsk mat, avslutta Hansen.

DOKTORGRAD PÅ NMBU

Poteter – kvalitet og lagring

Even Bratberg
 Institutt for plantevitenskap,
 NMBU

Mesteparten av norskproduserte poteter blir lagret i kortere eller lengere tid, ja en del blir lagret like lenge som den befant seg i jorda. Siden poteten lever og ånder også på lageret, er den utsatt for lagringsvinn, som fort kan bli 10 - 30 prosent, og utgjøre store verditap. Doktorgradsforskningen (PhD) til Pia Heltoft Thomsen handler om å finne måter å redusere dette store lagringssvinnet på. Den har tittelen: *Potetkvalitet under lagring: Effekt av modningsgrad og ventilasjonsstrategier. Studier av lagringssykdommen Fusarium råte*, og ble forsvart på Norges miljø- og biovitenskapelige (NMBU) universitet den 10. mai.

Årsakene til svinn

Med en potetproduksjon her i landet på rundt 300.000 tonn i året, betyr svinnet et betydelig verditap. Lagersvinnet som skyldes biologiske prosesser knytter seg i stor grad til respirasjon, transpirasjon, spiring og sykdomsangrep. I tillegg kommer sorteringssvinnet.

Svinn og kvalitet blir i stor grad påvirket av lagringsforholdene, men også av kvaliteten på varen som legges inn på lager. Dette betyr at for å lykkes med lagring er det viktig å ha fokus på råvarekvaliteten, slik som potetens modningsgrad og sykdoms-

Blomstrende potetåker, en avling som kanskje skal lagres like lenge som den står i åkeren.
 Foto: Even Bratberg

smitte.

– Formålet med studien er å bidra med kunnskap som hjelper til med å opprettholde kvaliteten og redusere tapet under lagring, forteller Pia H. Thomsen.

Kvalitet

I forskningsarbeidet er det lagt særlig vekt på ventilasjonsstrategier under lagring, på modning og på *Fusarium*-råte. Dette er parametere som alle, og hver for seg, kan ha stor påvirkning på potetkvaliteten, f.eks. kan *Fusarium* råte i utsatte år gi katastrofale tap på lageret. Doktorarbeidet bidrar til kunnskap om hvordan potetens modningsgrad og ulike ventilasjonsstrategier under lagring kan utnyttes til å bedre lagringskvaliteten. Kunnskap om *Fusarium* råte kan brukes til tiltak for å unngå smitte og angrep av denne råteorganismen.

– Med det økende krav til potetkvalitet hos forbrukerne, er det ekstra viktig å unngå at kvaliteten reduseres under lagringen, hevder doktoranden.

Pia Heltoft Thomsen (32) er fra Aalborg i Danmark, men bor på Kapp, på Østre Toten. Hun har mastergrad i landbruksfag fra Københavns universitet (tidligere Kgl. vet. og Landbohøjskole) og begynte som doktorgradsstipendiat ved Institutt for plantevitenskap (NMBU) i 2010.

‘... potittgraset bløme som lilla orkide’r ...’
 for å sitere Alf Prøysen. Foto: Even Bratberg

Doktorgradsforskningen til Pia Heltoft Thomsen bidrar til økt kunnskap om hvordan lagringssvinn hos potet kan reduseres. Foto: NIBIO Apelsvoll

Bonde og fosterfar på heiltid

Per Ellingson Hårr har bestemt seg for å behalde båsføset. Driftsbygningen er moderne og lettstelt.

■ Anna Stangeland

Arbeidsgleda er sterk, men bonden kjenner vemod over å vera den siste som jagar kuflokken til og frå beitet langs Hårrvegen i sommarhalvåret. Og snart er han den siste på Hårrgarden med båsføs.

Klyngetunet Hårr

På ein forblåst plass ved Jærens kyst, med hav og himmel som næraste

nabo, ligg eit av Norges best bevarte klyngetun. Det er Hårr. Frå gammalt av vart det skrive Horr, så Haarr og nå skriv me Hårr. Det kviler ein storslått historie om kongeleg opphav over denne staden. Det ligg mange gamle gravrøyser etter svunnen tid. Her er framleis bunkarar etter 2. verdskrig. Menneske har levd og døydd her i tusenar av år. I dag er det eit levande landbruk med mange gardsbruk som ligg tett i tett likeeins som hus i eit byggefelt. Klyngetunet Hårr er ein del av bygda Vigrestad som ligg i Hå kommune, Rogaland fylke. Hårr ligg om lag 50 km sør for Stavanger. På Hårr vert det i dag produsert store mengder mjølk og kjøtt.

***Litt kjipt:** Per E. Hårr er den siste bonden på Hårr som jagar kyrne til og frå beitet langs Hårrvegen. – Det er litt kjipt å vera den siste, seier han, og saknar tida då jaging av fire kuflokkar kravde planlegging og god logistikk.*

Per Ellingson Hårr driv eit av desse gardsbruka. Dette er ikkje nokon spesiell gard med omsyn til utviklingstanker og prestisjefag. Dette er ein slektsgard med ein storslegen historie, det er ein god arbeidsplass, det er ein møtestad for familien, og for ulike etatar som skal være med å bidra til at me gjer ein god jobb, både i fjøset og som fosterforeldre. Det er

Garden

203 000 liter mjølkekvote, sel alle oksekvalvane, 200 slaktegris kvart innsett.

Arealgrunnlaget

163 dekar dyrka jord, 100 dekar gjødsla beite og anna areal, 96 dekar leigd jord, 80 dekar leigd gjødsla beite,

Familien

Anna Stangeland, født i 1962 og Per E. Hårr født i 1961 bygde seg hus på garden i 1983, men overtok garden formelt 1. januar i 1987

Borgny 92 år, bur i kårhuset

Barn:

Berit 30 år, master i samfunnsikkerheit, sjef for Hå mottakssenter.

Espen 28 år, tømmer hjå ET-bygg.

Marit 21 år, studerer lektorprogrammet i norsk og samfunnsfag ved UIS. Magne 19 år, fyrstegangsteneste i Luftforsvaret, vil bli veterinær. Leif Sverre 12,5 år, har store planer om det meste.

Slektsgard: Det har vore dyrka mat på garden Hårr sør i Hå i hundrevis av år.

eit mål på dette gardsbruket å ha ei forsvarleg drift i eit lettstelt fjøs, og god helse for både folk og fe.

- Dette er ein god stad å vere for familien, fastslår Per.

Snart siste båsfjøs

Per er bonde og fosterfar på heiltid. Han fylger kyrne bortover Hårrvegen i åttetida om morgonen. Kyrne er ute på beite kvar dag frå mai til oktober, unnateke når det regnar mykje. Av og til får kyrne gå på dyrka jord rett attmed låa, det er når det er blautt og fare for å trække opp kulturbeitet ved sjøen. I helgene har han ofte med seg Leif Sverre og Peder i fjøset. Leif Sverre er 12,5 år og har budd her i fosterheim i snart 5 år. Peder er barndoms-kamerat til Leif Sverre, og er ofte på besøk. Leif Sverre liker eigentleg ikkje så veldig godt å vere med i fjøset, men lar seg motivere av å få litt lomme-pengar.

-Eg er mest interessert i traktorer, trailerar og maskiner, fastslår Leif

Kvalitetstid: Kombinasjonen bonde og fosterfar gir gode opplevingar og høve til kvalitetstid ved frukostbordet for Leif Sverre og Per.

Sverre. – Lady er min aller beste venn.

Lady er ein 14 år gammal blandingshund, som også på ein måte er ein fosterhund. Lady kom til garden for 10 år sidan.

Enklare, men vemodig

Det er omlag 700 meter med asfalt-gåing/sykling for å koma seg til det daglege sumarbeitet i strandsteinane ved Hårr. Ofte må kyrne passere bilar på vegen, og målet er at dei ikkje skal gå inn i feil gardstun, på naboen si kjelve, eller ta seg ein tur på Fylkesveg 44.

-Det er enklare no enn for 30 år sidan, men det er litt vemodig. No er eg åleine som jagar kyr langs denne vegen. Då eg overtok garden var det 4 buskaper frå ulike gardar som brukte den same vegen seier Per.

-Før måtte me jage ut og inn kyrne etter eit system som gjekk ut på at den eine bonden alltid var først og den andre alltid sist, og dei to i midten måtte ut på vegen for å sjå om det

var klar bane, påpeiker Per

-Det gjekk oftast greitt når bonden sjølv stelte fjøset. Verre var det når nokon av oss hadde avløyssar som ikkje kjente til alle desse uskrivne reglane. Då vart det ofte kollisjon mellom kuflokkane og ein del ekstra arbeid for å få skilje dei, minnest han.

Blir ikkje lausdrift

Han seier at det oppleves litt kjipt å vere den siste bonden som jagar dyr langs Hårrvegen, og som har båsfjøs. Det er noko med det å ikkje lenger fylgje utviklinga. Per har i alle år vore i forkant av utviklinga. Han har i løpet av dei 30 åra han har drive garden bygd nytt og ominnreia etter nye krav om meir effektiv drift og stadig nye regler om alt frå gjødsellagring til dyrehald. No har han teke eit bevisst val om ikkje å bygge lausdriftsfjøs til ku. Grunnen til det er at ingen av barna ser ut til å vere interessert i å vida-reføre mjølkeproduksjon på denne garden Han opplever ikkje dette som

noko sorg, men ser det som ei naturleg del av samfunnsutviklinga.

– Det viktigaste for meg er at barna får arbeide med det dei har lyst til, seier Per

Grei timebetaling

Sjølvtok han garden nærast av plikt og forventningspress, men han hadde heller ikkje noko i mot å verta bonde. Per gjekk på Øksnevad Jordbruksskule i 1980 og fann seg kone der (underteikna). Tidleg på åttitalet var det stor optimisme i landbruket, og dei første åra me dreiv gard opplevde me å ha ei høgare inntekt enn våre omgangsvener som arbeidde i andre yrker. Inntekta på garden har ikkje fylgt med inntektsutviklinga elles i samfunnet

– Eg har det lettvt og greitt med gardsdrifta, så eg har difor ei grei timebetaling trass alt. Eg kan ein vintersdag stå på løa og heise silo eller skru på fylltømmaren, når naboane må ut og leite etter siloballar i snøstorm, flirar Per

Han ser heller ikkje nokon grunn til å endre på drifta. Driftsbygninga fungerer greitt slik den er, men legger til at det jo er litt kjipt å ikkje følgje med lenger. Ein av dei næraste naboane har for få år sidan bygd nytt lausdriftfjøs, og to av dei andre er akkurat nå i byggefase for nye kufjøs.

Moderne og lettstelt

Til tross for at han har bås fjøs, så har

Per alltid hatt sansen for automatikk og godt utstyr, både i fjøset og ute på jordene. Det er automatisk foringsanlegg og god ventilasjon i grisehuset. Innreiinga, med spalter, gjer at han omtrent ikkje har trengt å måke gjødsla for hand. Unntak er det sjølvsagt på varme sommardagar og når vinden smyg seg inn gjennom vindauge og dørsprekker, og vifta ikkje heilt forstår korleis ho skal oppføre seg. Då skit dyra alltid på feil plass. I kufjøset har han sidan 1998 hatt appetittforingsvogn. Ho sørger for at dyra får både silo og mjøl i rett mengde og til rett tid heile døgnet.

– Eit vanleg fjøsstell tek i underkant av to timer når eg gjer arbeidet åleine. Det handlar bare om å trykke på dei rette knappane, forklarar Per.

Lessevogn

Siloslått går greitt utan leigd hjelp av anna enn slåmaskin, og av og til litt rundballepressing av det graset som det ikkje er plass til inne. Per var ein av dei første som kjøpte seg lessevogn til å hjelpe seg i siloslåtten. Den første lessevogna vart kjøpt i 1991. Han fekk rimeleg for å vere med i eit prøveprosjekt på Jæren. Første eller andre sumaren knakk ho i hop.

– Den første lessevogna var ikkje konstruert for det tunge blaute graset på Jæren, seier Per.

På Jæren er det såpass ustabilitet vēr at me ofte må legge i siloen innimellom regnbygene, og då er graset

tungt. Han fekk reparert vogna kostnadsfritt, og ho levde vidare i mange år. I dag har han lessevogn nr 2.

Per reparerer det meste sjølv, så han treng ikkje vente på reparatør eller irritere seg på at leigd hjelp ikkje kjem til rett tid.

– Lessevogn gjer at kostnadene med silolegging er låge, men ho er med på å gjere eit frå før einsamt yrke til ennå meir einsamt. Ein treng faktisk ikkje lenger snakke med nokon når ein legg i siloen, fastslår Per.

Samvirkebonde

Per er samvirkebonde av heile sitt hjarte.

– Det var i 1980 at lærar Svensen på jordbruksskulen fekk meg til å skjone det økonomiske prinsippet med samvirke, minnest Per.

– Det er fantastisk smart å eige og drive organisasjonane våre sjølv. På lang sikt må mesteparten av bøndene levere sine produkt til samvirke der som me ikkje skal miste kontroll på pris og marknad, fastslår Per.

Per trur og at det har hatt sin misjon med Q-meieriet sin aktivitet. Utan at Q-meieriet pusher marknaden så hadde nok ikkje Tine vore så effektive som dei er i dag.

– Det sosiale livet innanfor organisasjonane våre har gitt meg ein stad å høyre til, og stor glede med det å vera bonde. Bondelaget, Svineavlslaget og Produsentlaget var inkluderande frå dag ein då eg overtok garden fortel Per.

Moped: Den motoriserte tohjulingen er praktisk når Per skal sjekke at vegbanen er klar før kyrne blir jaga ut.

Vidsyn: Utsikten mot havet frå tunet på Hårr er storslege og magisk.

Kos: - God plass til leik er det beste med å veksa opp på gard, seier Peder og Leif, her saman med gardshunden Lady.

Driftsresultat

Når eg spør om driftsresultat, så seier han at han ikkje er så oppteken av det. Han er oppteken av at dyra skal trivast og halde seg friske.

– Eg har aller mest fokus på å få til ei grei inntekt og tykkjer at det er greitt å betale skatt kvart år, humrar han.

Ein god stad å vekse opp

Ved frukostbordet i dag snakka me litt om det å vekse opp på ein gard. Både Magne, Leif Sverre og Peder meinte at det beste var å ha så god plass til å leke, bygge hytte, ha dyr og ha det fredeleg.

–Og så er det så greitt å hente fersk mjølk i tanken, me treng ikkje gå på butikken for å kjøpe, seier Leif Sverre.

Beite: Garden disponerer 180 dekar med beiteareal

Tyroler i Sandnes

Nils Ove Nordland og Ann Elin Tveita starta omlegging til økologisk i 2008, og fekk økologisk godkjend husdyrhald i 2010.

Tekst og foto:

Ane Harestad, NIR Rogaland

Nils Ove Nordland og Ann Elin Tveita har drive garden Nordland i Sandnes sidan 1986. I 2005 slutta dei med mjølkeproduksjon og gjekk over til ammekuproduksjon med Tyroler Gråfe. Norsk kvit sau har det alltid vore på garden.

Økologisk drift

– Sjølv om bruken av kjemisk plantevern i alle år har vore liten, var det greitt å kunne kutte dette arbeidet heilt ut. Etter å ha drive konvensjonelt i mange år, var det elles interessant å prøva ein ny vri på drifta, fortel Nils Ove og Ann Elin. Dei siste åra har direktesal av kjøtt gitt gode tilbakemeldingar frå nøgde kundar, noko som er inspirerande for drifta.

Beite

Dyra har tilgang på 300 daa utmarksbeite heile året, i tillegg til innmarksbeite. – Dyra føretrekk å bruka vega-

Kvitkløver står seg godt. Ung eng med godt innslag av kløver gir gode avlingar.

ne på beita. Dette skånar grasdekket og gir mindre trakksskader, særleg på hausten og vinteren, fortel bøndene.

Avling og ugras

Planen er å fornya enga kvart 5.-6. år. Etter eitt år med eitt-årig raigras, blir det lagt igjen med 3 kg bygg som dekkvekst og Spire Natura Surfôr Normal. Året med åker har særleg god effekt på høymole og kveke.

– Høymole er hovudugras i enga. I beitet er tistel ei utfordring. Innslag av løvetann aukar med engalderen.

Høymole og tistel blir luka kvart år. Å hoppe over eit år, kan gi eit tungt etterslep, erfarer dei.

Kvitkløver står seg godt, og ung eng med godt innslag av kløver gir gode avlingar.

Sein slått og lagelege forhold

Slåttetidspunkt er ei veke seinare i høve til då det var mjølkekyr på bruket. Det er rikeleg med fôr og vanlegvis blir to slåttar følgd av haustbeite med lam. På noko areal blir første slått beita. Arronderinga av slåttearealet er

Nils Ove Nordland meiner Tyroler Gråfe har særleg godt lynne, er gode beiteryddarar og produserer kjøtt om lag som Aberdeen Angus både i mengd og kvalitet.

Gardsfakta

Økologisk godkjenning sidan 2010.

300 daa utmarksbeite. 188 daa innmarksbeite.

90 daa eige fulldyrka med grasproduksjon.

Såfrø: Spire Natura Surfôr Normal (timotei, engsvingel, engrapp og kvitkløver).

Besetning: 17 Tyroler Gråfe ammekyr. 1 okse. 27 ungdyr/kalvar.

Om lag 1 kalv/ku/år.

Sau: 60 vinterfora sau. Om lag 2 lam/sau.

Ann Elin Tveita og Nils Ove Nordland tek i retur kjøt frå både storfe og sau.
– Tilbakemeldingane er gode, og kundekretsen har vore jamt aukande, fortel dei.

god, med 200 meter som lengste avstand frå bygningen. Med innleidd slåmaskin og snittar gjer dei unna 70 daa på 3,5 time. Graset blir lagra i to tårnsiloar. Den same grovfôrqualiteten trengst heile fôringssesongen.

– Lageleg jord og køyring under gode forhold blir høgt prioritert, og vêrmeldingane blir følgde nøye, understrekar Nils Ove.

Gjødtsel

Dei gjødslar med eiga økologisk storfe- og sauegjødtsel, i tillegg til konvensjonell, tilkøyrd grisegjødtsel. All eng og mykje av innmarksbeita får 2,5 tonn/daa om våren. Enga får i tillegg 2 tonn etter 1. slått. Husdyrgjødsla blir spreidd med ein gammal 4 m³ Doff.

Ombygd bås fjøs

Ei mindre ombygging av bås fjøset frå 1998, gjer at det fungerer godt til ammekuproduksjonen. Om sommaren er dyra ute. Om vinteren står fjøsdøra open heile tida, og både storfe og sau kan gå ut og inn som dei vil, med fri tilgang på inn- og utmarksbeite.

– Storfe trivest best ute, og kjem inn berre for å få silo. Sauene er også

mykje ute om vinteren, men dei vel likevel å stå meir inne, fortel Ann Elin.

Kjøtproduksjon på Tyroler Gråfe

I 2005 kjøpte Nils Ove og Ann Elin 9 ungdyr av rasen Tyroler Gråfe med tanke på sal av livdyr, noko det ikkje har blitt mykje av. Tyroler Gråfe har synt seg å ha storleik og kvalitet om lag som Aberdeen Angus. Dei er minst like gode beiteryddarar som Angus, og taklar godt å ha lang veg til matfatet. I tillegg har dei godt lynne og gode morsegenskapar.

– Vi er godt nøgde med val av rase etter også å ha prøvd blandingsdyr og Charolais i nokre år, fortel Nils Ove og Ann Elin.

Tyroler kalvar ute frå slutten av februar til starten av mars. Dyra får litt kraftfôr (Natura Drøv 16) ved kalving. I oppstarten av ammekuproduksjonen fekk dyra like godt grovfôr som mjølkekyrne. Dette gav mykje kalvingsvanskar. – Etter at hausting vart gjort på eit seinare utviklingstrinn, går kalvingane greitt, seier ammekuprodusentane. Dei eldste kyrne er 12-13 år gamle. Alle oksekalvar blir slakta ved 6-8 månaders alder.

Omsetnad av kjøt

Dei siste 5-6 åra har Nils Ove og Ann Elin teke kjøt i retur, og ordnar sjølv sal av 20-30 kilos kjøtpakkar av storfe som inneheld delar frå heile dyret. Dei sel mest storfe, men også litt lam. Slakteriet porsjonerer kjøtet i esker som blir forsegle. – Me hentar kjøtet på slakteriet og oppbevarer eskene på kjøle til kundane innan kort tid kjem og hentar. Tilbakemeldingane er gode, og kundekretsen har vore jamt aukande, fortel dei.

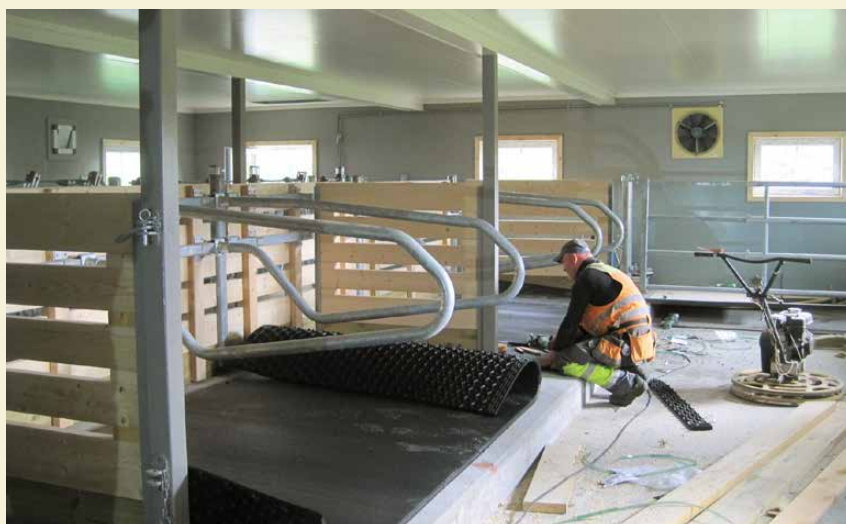
Her kjem fire artiklar innsendt av Norsk Landbruksrådgiving. Denne gongen tek NLR opp temaet ammeku. Gjennom tre gardsreportasjar møter vi ammekuprodusentar som deler sine erfaringar.

Satsar på ammeku i ombygd driftsbygning

Med god planlegging og god drift på bruket blir det etter investering vilkår for godt økonomisk resultat og ein triveleg arbeidsplass.

Tekst og foto:
Torleif Roland, NLR Agder

På Nes, i Vegårshei kommune i Aust-Agder, ligg bruket til Knut og Maria Bergan, sørvendt og fint med gamle, oppstelte bygningar og eit velstelt tun. Både våningshuset og driftsbygningen er tilpassa terrenget. Men driftsbygningen var tungvint og stellet med dyra tok for mykje tid til at det skulle bli ei god drift. Gjød-selkjellaren var i god stand.

Det ombygde fjøset bli nå ferdigstilt.

Ressursgrunnlaget

På Vegårshei er det ikkje så mange store samanhengande jordstykke. Drifta, som til nå har vore på 10 am-

mekyr med påsett av to kviger i året og plass til avlsokse, er basert på eige areal på 58 daa fulldyrka og overflatedyrka jord. I tillegg er det leigejord

Knut Bergan sammen med rolige dyr på beite.

på sju andre bruk. Samla disponibelt jordbruksareal er på 181 daa, medrekna innmarksbeite og overflatedyrka jord. Eigen gard er på til saman 4.685 daa, med mykje god skog.

Fleire bein å stå på

Knut har, i tillegg til arbeid med husdyra, også arbeid med kulturarbeid i eigen skog og tar på seg oppdrag i skogen for andre. Han driv og med noe brøyting og vegvedlikehald. Maria er lærer i Åmli.

Framtidsplanar

Det store spørsmålet var, korleis få det slik til at bruket kan bli eit aktivt bruk også i framtida. Det var mange forslag, som kom frå ulike rådgivarar om å bygge ny driftsbygning. Men Knut har alltid visst at investeringar må forsvarast økonomisk. Han ville heller ikkje øydelegga eit fint gards-tun, og visste og at med ny driftsbygning måtte og den nåverande vedlikehaldas. Konklusjonen var at mange ulike planar blei forkasta.

Helge Haugås, som er bonde og byggmester i Grimstad, og samtidig ein god ven med Knut, kom så med eit forslag. Han sette seg til med teikneark og skisserte ei løysing i driftsbygningen med 15 liggebåser for ammekyr, plass til tre kviger, plass til avlsokse, sjukebinge og kalvegjømme. Han planla skrapeareal for ammekyrne og rist til gjødselkjeller for sjukebinge og avlsokse. Prisar blei henta inn, og saman med nytt tak og nye vindauge kom kalkyla på 960.000 kroner. Denne løysinga blei god. Innovasjon Norge bidrog med tilskott og Torleiv Roland i NLR Agder laga driftsplan og hjelpte til med søknad. Oppdraget blei ein del av prosjekt «Auka storfekjøttproduksjon i Aust-Agder.»

– Nå går det mot slutten med bygningsarbeid på driftsbygningen og dyra kan snart tas inn, fortel Knut. Helge Haugås, har saman med Knut, stått for det meste av bygningsarbei-

Velstelt tun der våningshuset og driftsbygningen er tilpassa terrenget.

det. Knut kan ikkje få fullrost Helge og seier at utan han hadde ikkje dette blitt realisert. Kostnadene har ikkje overskride kalkyla, men Knut har brukt noe meir eigen innsats enn det som var berekna. Han ser fram til å få eit lettare dagleg stell med dyra når dei kjem inn. Det blei og støypt utvendig betongdekke der dyra kan få tilleggsfôr når dei er på beite.

– Då slepp ein unna søle og graps rundt fôringsplassen. Fôrrestar og gjødsel kan og enkelt skrapas bort, forklarar Knut.

Driftsopplegget

Drifta med Herfordkyr held fram. Alle kalvane, unntatt dei som skal til påsett, blir selde til liv om hausten. Det har vore god drift på bruket, med dekningsbidrag medrekna tilskott, på mest 17.000 kr pr. ammeku. Faste kostnader har og vore moderate og drifta har gjeve eit godt driftsresultat i forhold til storleiken.

Godt stell med dyra viser seg med rolege dyr, her kan ein gå mellom dyra utan at dei reiser seg på beite. Det har ikkje vore kalvingsvanskar som igjen speglar seg i godt driftsresultat.

– Nå skal eg skifte avlsokse og har bestilt stambokført okse. Då aukar eg verdien på kalvane, fortel Knut.

Tidlegare har ikkje kalvane fått kraftfôr på beite. I år er det sett opp kraftfôrautomat. Knut fortel at det har resultert i finare kalvar.

– I år har eg brukt kraftfôr for 12.000 kroner og eg meiner det svarer seg. Det viser seg at er det godt beite

et dei ikkje så mykje kraftfôr, men når beite minkar eller med mykje dårleg ver et dei meir. Med kraftfôr blir det og jamnare tilvekst på kalvane, erfarer bonden.

Ein vinn-vinn situasjon

Knut er opptatt av at drifta på garden må tilpassast dei lokale forholda. Besetning på 30 til 40 dyr medrekna kalver, kviger og avlsokse er og det maksimale på tilgjengeleg jord. Her kan dyra skifte beite utan transport.

På Vegårshei er det mykje skog, mykje fine vatn, men lite jordbruksjord. Med å legge til rette for framtidig drift på garden, føl det med mange positive ting. Det blir ein arbeidsplass, det blir produksjon av storfekjøtt i ein marknad som treng det, det blir flott å sjå dyr på beite, også for turister som er i område, og aktiv drift er vilkåret for at eng og beite ikkje gror att.

Ei stor drift i sentrale område er bra, men det er lov å spørja, ville andre i sentrale område utnytte jorda på Vegårshei? Nei, utan drift her ville jorda gro att.

Gode resultater i økologisk amme

På gården til Svein Abrahamsen og Anette Olsen på Lista, er det mye god jord i kort avstand fra driftsbygning og det passer med økologisk drift. Driften på gården gir et godt økonomisk driftsresultat.

Tekst og foto:
Torleiv Roland, NLR-Agder

I 2006 ble melkeproduksjonen på bruket avvikla. En del av melkekyrne ble bedekket med kjøttfe av rasen Simmentaler. Det ble en gradvis overgang til ren kjøttferase.

Svein tok over bruket etter foreldrene i 2013, etter først å ha forpaktet gården siden 2010. Svein og Anette, har to barn.

Driftsomfang og driftsopplegg

Gården er på 390 daa fulldyrka jord som delvis blir brukt som beitemark. Det er i tillegg 200 daa innmarksbeite. Driften omfatter 32 ammekyr og full framføring av både okser og kviger. Det slaktes jevnt over 5 kyr i året som fornyes med kviger fra egen besetning. Oksene slaktes på 18 måneder. Svein selger også bedekte kviger som livdyr.

Det foregår også nydyrking på bruket.

Avsloksen på beite med Svein og far i bakgrunnen.

Driftsbygningen er bygd i 1982, med båser til kyrne og binger med spalt og liggeareal til okser og kviger. Kyrne står på bås om vinteren til de har kalva, der de også har tilgang til lufteareal, etter økologisk forskrift. Det er ingen kalving på gården før 1. april. Da kan både ku og kalv komme rett ut på beite og dermed slipper de mye gjødselskraping, som vil være problem om kalvene går løse i fjøset. Svein disponerer også en redskapsbygning som kan brukes med hal-

munderlag, etter kalving, om det blir for kaldt.

Idyll med trivelige dyr

Ved besøk på gården, kl. 08.00 om morgenen 13. september i stille vær, 17 grader og sol, framstår gården, med vakker utsikt mot havet som en idyll. Her går vi mellom rolige ammekyr, avlsokse og kalver fra i vår. De har fått nok beite og viser tegn på at de trives.

Beiteopplegg i økologisk drift

– Dyra har tilgang til 10 forskjellige beiteskifter. De flyttes over i nytt beite etter to til tre dager. Da er beitepusseren framme, gjødselkaker på bakken blir spreidd med beitepusseren og på regnfulle dager lukter det møkk etter beitepussing. Beitepusser og ofte skifte av beite holder ugras nede og det er godt innslag av kvitkløver på beiten, forteller Svein.

I år ble det ikke gitt kraftfôr som tillegg til kalvene på beite. Svein mener likevel at kraftfôrautomat hadde vært fordel, men i år har det likevel vært god tilvekst på dyra og gode beiter hele sesongen.

– Utfordring med 10 ulike beiteskifter er mye flytting av kraftfôrautomat, resonerer Svein.

kuproduksjon

Buskap på beite med havet som bakgrunn

Fra oksekalvene blir satt inn om høsten blir det gitt kraftfôr og de siste månedene får de 4 kg om dagen. På grunn av plassmangel kan oksene ikke bli mer enn 18 måneder gamle for da er det tida til å ta inn årets kalver i bingene. For de fleste oksene på bruket er det et ideelt slaktetidspunkt.

Hvorfor økologisk drift?

– Hva er motivasjonen for at dere vil drive økologisk? Hva er utfordringene og hva er fordelene?

– Først og fremst vurderte far, i 2006, at gården hadde rikelig med areal, og da kunne det tåles et mindre avlingsnivå på enga. Det var ikke økologisk ideologi som gjorde utslaget, forteller Svein.

I 2006 var det også ganske store økologiske tillegg på kjøttprisen. Siden har tillegget fra Nortura minka, i mange år, for så å øke igjen i år. Den gamle driftsbygningen fungerte bra. Dersom det skulle investeres i ny

dyr driftsbygning, måtte det medføre større drift for å betale seg.

– Den økologiske produksjonen kunne tilpasses både driftsbygning og areal. Kraftfôr er kostbart i økologisk drift, men med så lang beitesesong som vi har på Lista kan kraftfôrforbruket holdes på moderat nivå. Det er en utfordring med å ikke bruke kjemiske plantevernmidler, med det kompenseres med beitepusser og slått med kantklipper, forklarer Svein. På gården her er det mye mindre ugras å se enn på mange konvensjonelt drevne bruk.

– Det er i det hele tanken å bruke litt mer tid med dyra, det er overkommelig og gir rolig og trivelig besetning. Tid til stell av dyra er nødvendig. Vi har ikke mista en eneste kalv dette året. Kalvene får snylter- og flåttbehandling når de slippes på beite. I bingene gjør vi reint og skrapper to ganger om dagen, forteller Svein. Resultatet viser seg med reine og fine okser som snart skal sendes til slakt.

Opprustning av driftsbygningen og økonomisk resultat

Da Svein overtok gården i 2013, var det nødvendig med opprustning av driftsbygningen. Ny innredning ble montert, vinduer og dører ble skifta, taket ble også skifta og det ble investert i fôrutlegger. Kostnadene den gang kom på 730.000 kroner. Innovasjon Norge bidro med generasjonsskifte-tilskudd som var til god hjelp den gang.

NLR-Agder bidro i søknadsprosessen med driftsplan, kalkyler og søknad. Nå har vi to år hvor vi kan vurdere økonomien på gården opp mot driftsplanen, se tabell.

Det er en enkel maskinpark på bruket. Ved gårdsoverdragelsen ble maskinparken taksert til 560.000 kroner og det er ikke investert i nye maskiner etter det. Det leies inn noe maskiner til rundballepressing og gjødselkjøring.

– På dette bruket blir det ikke kjøpt maskiner for å ha nyeste modellen, sier Svein. Ellers kan et bedre resultat i forhold til driftsplanen forklares med lave grovførkostnader og omlegging av tilskuddsordninger i 2014, da grensen for areal med fullt tilskudd ble fjerna.

Hvordan lykkes?

– For å lykkes med ammekuproduksjon kreves det; godt stell og ettersyn med dyra, god stambokført avlsokse, godt stell av eng og beite. Og videre; moderate investeringer i maskinelt utstyr og godt vedlikehold av maskiner og bygninger, konkluderer Svein.

	Kalkyler i driftsplan	Gjennomsnitts- resultat for 2014 og 2015
Kjøttinntekter og livdyrsalg	550 384	561 116
-Variable kostnader	318 487	204 318
Tilskudd	467 852	635 410
Dekningsbidrag med tilskudd	699 749	922 208
-Faste kostnader	296 500	322 224
Driftsresultat før renter og avskrivning	403 343	669 984

Grovfôrkvalitet til kjøtproduksjon

Ved kjøtproduksjon med basis i ammeku og full framfôring er det fornuftig å ha grovfôr med ulik energikvalitet. Til ammeku og oppdrett av kviger trengst det lite av konsentrert fôr, men framfôring til slakt krev ein høgare energikonsentrasjon i totalrasjonen.

Tekst og foto:
Arve Arstein, NLR Vest

Fôrkvalitet

I denne artikkelen skal vi diskutere grovfôrkvalitet til ulike dyregrupper i kjøtproduksjonen. I begrepet fôrkalitet inngår mange kvalitetsvurderingar: Energikonsentrasjon (FEm pr kg fôrtørrestoff), stoffleg innhald (protein, mineral og vitamin) og gjæringskvalitet (syreinnhald og pH). Vi i landbruksrådgjevinga er veldig opptekne av å snakke fram tidleg slått, for å få eit fôr med høg energikonsentrasjon, men i nokre husdyrproduksjonar bør ein ha eit meir differensiert mål for energikvaliteten i fôret. Kravet til stoffleg innhald og gjæringskvalitet bør vere nokså likt, uavhengig av produksjon.

Grovfôrkvalitet til ammekyr

Næringsbehovet til ammekyr endrar seg gjennom året slik figuren under viser (tomtid, drektigheit og laktasjon). Samanlikna med ei mjølkeku, utgjør energibehovet til vedlikehald hos ei ammeku ein mykje større del av det samla behovet. Sidan dei fleste ammekyrne på Vestlandet har kalving i mars-april (jfr. Storfekjøtkontrollen), vil energibehovet i mykje av innefôringsstida vere lågt. Lågt fôrbehov og stor fôropptakskapasitet betyr at ammekyrne bør fôrast med eit grovfôr som har lågare energiinnhald enn t.d. høgtlakterande haustbære kyr. Kravet til fôrkalitet gjennom sesongen for vårbære ammekyr og sau er nokså likt. Brukar ein «mjølkefôr» etter innsett, må det streng rasjoneering til for å unngå feite dyr.

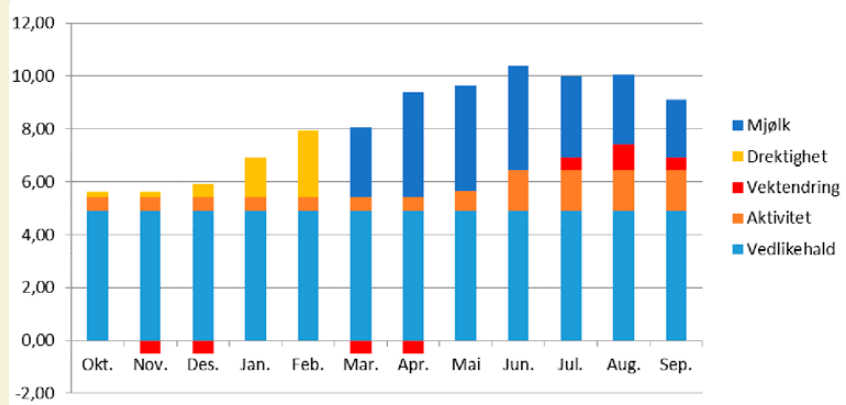
Rett haustestrategi er viktig. Ved ammekuproduksjon og full framfôring har ein behov for vinterfôr med ulik kvalitet.

I tida før kalving aukar energibehovet. Dette kan løysast på fleire måtar, alt etter tilgang på grovfôr og pris på grovfôret. Det er fullt mogeleg å nytte middels til seint hausta grovfôr og kombinere det med kraftfôr, men grovfôr med moderat til godt energiinnhald vil spare kraftfôrkostnader i denne siste fasen før kalving.

Grovfôrkalitet til slaktedyr

Produksjon av tunge kvalitetsslakt til ein lågast mogeleg kostnad er eit mål

for svært mange. God tilvekst (høg fôrstyrke) kan ein oppnå med ulike fôrassjonar, men med grovfôr med låg energiverdi betyr dette bruk av mykje kraftfôr. Krav til grovfôrkalitet til slakteoksar skil seg lite frå mjølkeku. Ofte ynskjer ein eit grovfôr med ein energikonsentrasjon i område 0,86-0,90 FEm pr kg TS. Då kan ein få god tilvekst med moderat kraftfôrbruk. Realiteten er likevel at 55-60 prosent av energien i ein fôrassjon til okse kjem frå kraftfôr. Dette kan forklarast med

Figur: Energibehovet (FEm/dag) til ei vaksen ammeku på 650 kg med kalving 1. mars. Tæring på holdet tidleg i fostertida og i perioden etter kalving (etter Øystein Havrevoll, Nortura, 2013).

at grovfôr ofte er ein mangelfaktor, og at framføringstida må vere kort, for å få ned det totale fôrforbruket.

Haustetid for enga

Sidan kravet til energiinnhald i grovfôret i inneføringssesongen for vårbære ammekyr og slaktedy-er er så ulikt, bør ein ha ein haustestrategi som tek omsyn til dette. I mindre buskapar kan det sjølv-sagt vere utfordrande/umogeleg å føre med to grovfôrkvatitetar sam-stundes, men for større buskapar bør dette kunne gå.

Vinterfôr til slakteoksar bør haustast tidleg. Rett haustetid vert i «tidleg skyting» av dominerande grasartar. Hausting før skyting reduserer avlinga så mykje, at det er lite aktuelt. Eit grovfôr med 0,86-0,90 FEm/kg TS vil det vere eit godt utgangspunkt for å lage ein fôrplan med moderat kraftfôr-mengde og høg dagleg tilvekst på oksane. Appetittfôring med surfôr er sjølvsagt eit krav.

«Grasfôra kjøt» er eit begrep som enkelte har teke i bruk. Det betyr i praksis ein fôrassjon gjen-nom heile året med hovudsakleg beite og surfôr. I eit slikt driftsopp-legg vil det vere vanskeleg å få god tilvekst gjennom vinteren utan tidleg hausta gras.

Vinterfôret til ammekyr bør vere mindre energirikt enn til slaktedy-ra. Haustetida bør difor utsettast i høve til det som mange oppfat-tar som «rett» haustetid. Truleg er ein slik differensiert haustestrategi mest realistisk dersom ein konser-verer graset i rundballar. Slått ei veke etter full skyting vil gje eit sur-fôr med energikonsentrasjon i om-rådet 0,75-0,80 FEm pr kg TS. Det-te er perfekt ammekufôr for dei 4 første inneføringsmånadane. Den utsette haustetida vil auke grasav-linga betydeleg, noko som for dei aller fleste vil vere kjærkomme.

Litteratur:

Fôring av kviger og ammekyr gjen-nom året (Øystein Havrevoll, Nor-tura, 2013)

Grovfôrbasert kjøtproduksjon på storfe (Øystein Havrevoll, Nortura, 2015)

YTRING

Arkitekten, bygda og Kina

En tilfeldig flytur og et like tilfeldig kjøp av «International New York Times» 17. juni 2016, er bakgrunnen for ytringen.

Leser du norske arkitekttidsskrifter og -bøker skal du ha flaks om du finner noe som forteller om seriøs interesse for landsbygda. Slikt stoff er så sjelden at man uten videre kan konkludere med at interessen for bygdesamfunnets problemer og muligheter er lik null blant arkitekter. Det samme preger undervisningen og forskningen i faget.

Slik var det i Kina også, til for rundt ti år siden, beretter min kilde. Men så våknet arkitektene, og tok raskt skjeen i en annen hånd. Den politiske makta er og på arkitektenes side. President Xi Jinping holdt en tale i 2013 hvor han bifaller arkitektenes prosjekt om å skape vakre bygger. Dog under forutsetningen av at det skjer: «uten å sløse med penger og unødvendigheter».

Men først og fremst er arkitektene som intervjues, opptatt av å revitalisere bygda. «Bygda» er i kinesisk sammenheng landsby-Kina. Det er her bøndene bor, for all jord er i kollektivt eie.

Likevel, vi bør ikke glemme at utviklingen i Kina prinsipielt er den samme som over hele verden i dag: Urbanisering uten tanke på konsekvensene for landsbygd og kystbygger. En utvikling som, kort sagt, er i ferd med å bli en trussel mot klodens biologiske bærekraft. Derfor også mot byen selv. Eksempelet Kina er derfor, bak alle kulturelle forskjeller, universelt.

De stedbundene løsninger må imidlertid være lokale, også det er universelt.

Vel, i Kina har hver eneste av landets 2,6 millioner landsbyer (pr. 2010) sin lokale egenart. Det gjelder ikke minst byggeskikk. Men også politikk. Og landsby-kineseren lar seg

ikke «pelle på nesa» av sentralmakta. Det ikke bare å sette i gang. Arkitektene må kunne overbevise «grasrota» også. I landsby etter landsby... Det har de involverte arkitektene lyktes med i mange av landsbyene de har forsøkt seg. Men ikke alle.

Og det haster. Bare mellom 2000 og 2010 forsvant 1,1 millioner landsbyer. – Kina har dimensjoner vi ikke har muligheter for å forstå – Samtidig vokser byene til uhandterlige dimensjoner. Ufattelig mye matjord bygges samtidig ned i denne vekstprosessen. Tapet av matjord oppveies ikke av de enorme investeringene i jordbrukseieendom som Kina gjennomfører verden over i dag. Dette er et problem som også byfolk er klar over. En viktig årsak til byfolks ønsker om å bosette seg på bygda, forteller arkitektene, er nettopp de allerede i dag er «tired of constant food safety scares».

Samtidig har bygdefolket selv mistet troen både på landsbylivet og på sin gamle livsform. De strømmer derfor fortsatt til byene i ukontrollerbare mengder. Både byveksten og bygdeavfolkingen dette skaper, skaper på hver sin måte et ukontrollerbart kaos av dimensjoner vi ikke makter å forestille oss.

Kina-arkitektenes drøm om å gjøre en positiv innsats for landsbygda er derfor viktig. Eksempelet «New York Times» beretter om, er isolert sett, bare noe småtteri. Likevel, kanskje starten på noe stort?

Hva om også arkitekter, i lilleputtlandet Norge, vendte sin interesse mot egen landsbygd? Mens den fortsatt er i live.

– Og våre byer ennå ikke har drept seg selv med tankeløs vekst. Det siste sagt med all mulig respekt for forskjellene på kinesiske dimensjoner og norske.

Røyne Kyllingstad

Stort utbytte på lite areal

Bonden er einaste produsent i turistbygda Loen, som er fruktdyrkar på heiltid.

✓ Liv Kristin Sola

Dei har dyrka eple på garden i over hundre år. Jordsmonnet eignar seg godt til fruktdyrking. Karl-Ove fortel om ein oppvekst der han var med i arbeidet på garden frå han var 7-8 år. Slik lærte den unge guten korleis han skal handtera trea og frukta for å få best mogleg resultat. Faren Markus, var læremeister.

– Far er lidenskapeleg oppteken av fruktdyrking og frukttre. For meg er det meir ein jobb, ein produksjon eg kan skjøtta og utvikla vidare, og som eg lever greitt av, seier bonden.

Kom til dekkabord

Foreldra, Markus og Olga Loen, utvikla garden mykje i tida dei dreiv. Dei avvika den tradisjonelle husdyrproduksjonen, bygde nytt hønsehus, dobla det dyrka arealet og utvikla og moderniserte frukthagen. I fleire år dyrka dei grønsaker på garden, men størstedelen av jorda eignar seg dårleg som åkerjord. I tillegg er epletre i vekstskifte med grønsaker, ein dårleg kombinasjon.

Epletrea står tett innpå huset. Bonden byr fram ein stol. Utsikten frå den veltrimma eplehagen er imponerende. I aust ligg den kjende fjelltoppen Skåla. I nord ligg utfordringa Via

Ferrata. Klatrestien tek deg til majestetiske Hoven på 1011 moh. På vegen må ein over ei 120 meter lang hengebru, i sele, med sikring, over eit juv på 160 meter. Storslagent. Spesielt for dei med ein god dose eventyrlyst.

Pressa jordbærmarknad

Det var Olga som starta med jordbær. Det var ei tid då mange små produsentar dekkaboarden. Fram til år 2000 leverte dei jordbæravlinga til Bama. Mykje har endra seg for jordbærprodusentane dei siste 20 år. Store produsentar har teke over marknaden. Pri-sane er pressa og driftsforma er endra.

– Det er ei utfordring at det berre er plass til dei store jordbærprodusentane i norsk jordbærproduksjon. Store areal med behov for 100-200 utanlandske plukkarar. Dei små blir skvisa, medan dei store vert meir sårbare, understrekar Karl-Ove.

Han viser til situasjonen med gråskimmel som har råka mange store produsentar hardt denne sesongen. Sjølv sprøyta han fire gonger mot gråskimmel, og veksar mellom to ulike sprøytemiddel for å unngå resistens.

– Det er heller ikkje gunstig med plantevernmiddel, når ein bur midt i sentrum, seier bonden, og viser til turisttrafikken, og bustadhusa som mest omringar jordbæraåkeren.

Sel alt privat

– Skal me som er små få økonomi i jordbærproduksjonen, må me selja privat, kommenterer Karl-Ove.

Karl-Ove Loen overtok garden i Loen i Indre Nordfjord, Sogn og Fjordane, i 1996, etter foreldra, Olga og Markus Loen. Garden har vore i slekta sidan 1600-talet. Karl-Ove bur i lag med Line Engesvik. Ho er i full jobb hjå naboen, det historiske Alexandra Hotel. Paret har ein son på 24 som studerer på BI og som også jobbar hjå naboen, som bartender. Dottera på 17 er elev på vidaregåande skule, og sel jordbær frå garden i sommarse-songen. Karl-Ove har i dag ikkje arbeid utanfor garden.

Etter vidaregåande stod valet mellom landbruksfag og bondeyrket, eller naturfag og studiar på NTH. Karl-Ove valde garden og agronomutdanninga, og gjekk eit år på Sogn Jord- og Hagebruksskule i Aurland.

Garden er på 54 dekar og rundt 5.000 frukttre. Om lag 30 dekar med eple, 6 dekar med plommer, og 6 dekar med jordbær. Eplehausten startar med julyred, følgt av Carroll, Discovery, Summerred, raud Gravenstein, og raud og gul Aroma.

Fram til 70-talet hadde dei 3 kyr, 8-10 sauer, 2 griser og nokre høner på garden. Hønene hadde dei fram til 1998. Familien leiger hjelp av fire personar frå Polen og Litauen. Dei kjem i starten av juni og hjelper til med tynning og hausting.

Garden er nærmaste nabo til Loen Hotel Alexandra. Herfrå går vegen via den kvite trekyrkja i Loen, inn Lodalen, og fram til turistmagneten Kjenndalsbreen.

Eplehagen med Skåla 1843 moh som kulisse På toppen ligg Skålatårnet (Kloumanstårnet) frå 1891. Eit rundt 2-etasjes tårn med 22 sengeplassar, mura i stein av lokale bønder. Historia fortel at distriktslege Klouman ville frakta tuberkulosepasientar til fjells, at den tynne fjellufta ville gjøre godt.

Dei tynner epletrea minst to gonger, og plukkar vekk alt dei ser av skada frukt. Haustinga skjer i 2-3 omgangar for kvar sort, alt etter kor raskt modninga skjer. Heile avlinga vert levert til Bama, gjennom Innvik Fruktlager SA.

Epla må vera over 60 mm og ha god skalkvalitet for å halda standard 1 kvalitet. 90 % av epla frå Karl-Ove blir sortert som standard 1 på fruktlageret.

– Me har låg svinnpersent fordi me er nøye med å sortera ut standard 2 eple før me leverer til Innvik, seier Karl-Ove.

Noko standard 2 eple vert seld til Innvik, men mykje vert seld i posar eller kassar til turistar og lokalbefolkninga. Eplesesongen varer frå slutten av august til midten av oktober.

Innvik fruktlager SA

Innvik fruktlager SA er ein medlemseigd samvirkeorganisasjon med rundt 100 leverandørar frå Stryn, Gloppen og Eid kommunar i Sogn og Fjordane, og Valldal i Møre og Romsdal. Dei tek imot og omset frukt, bær og grønt frå produsentane. I tillegg arrangerer dei fagdagar og kurs. Fagfolk frå inn- og utland kjem for å undervisa og demonstrera nye tek-

nikkar, eventuelt nye metodar for beskjering og planting.

– Det siste nye er å planta tettare og beskjera kraftigare, seier bonden.

Ei bygd i utvikling

Karl-Ove er spesielt interessert i historie, både lokal, nasjonal og internasjonal historie. Han fortel at fram til utskiftinga i 1898, låg gardane i bygda i klyngetun. I 1968 gjekk dei gjennom ei ny utskifting, som spesielt omfatta utmarka, men også litt innmark.

Dei 14 aktive gardsbruka i Loen driv i dag med frukt og bær, mjølk og sau. Berre 3-4 produsentar har frukt som einaste produksjon. Dei fleste bøndene har arbeid utanom gardsdrifta. Karl-Ove er ein stor produsent i regionen, og den einaste som lever av fruktdyrking.

– Tendensen i nabobygda Innvik, er at bøndene slutter med husdyr og etablerer produksjon av plomme og bringebær. Spesielt bringebær er det stor etterspurnad etter, og produsentane i Innvik har blitt store på desse produksjonane. Jordbær er det mest slutt på. Det er ein sårbar produksjon. Ein er avhengig av store volum eller stor grad av omsetting privat, skal ein tena pengar på jordbær, kommenterer Karl-Ove.

Sjølv har han nok med dei produksjonane han har på garden, men han held seg oppdatert på fagfeltet og utvikla produksjonen vidare. Andre produksjonar får andre ta seg av.

– Eg lever godt av dette, men det gjer seg ikkje sjølv. Arealet er ikkje stort. men det er mykje arbeid per arealeining. Det er eit bevisst val å ha fleire produksjonar å fordele risiko på. Jordbæra er mest sårbare, men dei gir god inntekt per dekar så lenge eg kan selja alt privat.

Loen Hotel Alexandra

Eplehagen til familien Loen veks heilt inn til parkeringsanlegget til det historiske hotellet. Det var tippoldefaren til Karl-Ove som i 1884 bygde hotellet. I dag er det Karl-Ove sin tremenning direktør på hotellet og ein av fleire medeigarar.

– Me har hatt mest 150 år med cruisetrafikk her i Loen. Engelskmenn kom sjøvegen. Båtane låg i fjorden medan turistane var på tur til Kjenndalsbreen, fortel Karl-Ove.

Lodalsulykkene

På slutten av 1800-talet, var Kjenndalsbreen blant dei mest populære turistdestinasjonane på Vestlandet. For bøndene vart det ei kjærkomen ekstraintekt å frakta turistane med hest og kjerre, frå fjorden til Lovatnet. Over vatnet gjekk turen i båt.

Så gjekk raset. Massive steinblokker frå Ramnefjell, vinteren 1905, skapte ei flodbølge på 40 meter. Tragedien tok 61 menneskeliv. Livet vende attende, hus og gardsbruk vart bygd opp att. Så gjekk eit nytt ras. Hausten 1936 raste det igjen frå Ramnefjell. Ei ny flodbølge, denne gongen på 70 meter, raserte bygdene og tok 74 menneskeliv. Alt vart lagt aude, og bygdene Nesdal og Bødal, vart aldri bygd opp att.

Minnesmerka etter Lodalsulykkene, plassert ved Loen kyrkje.

Nils Martin Seim

31 år, gift med Anita.
 Tre born.
 Driv gard med
 mjølkeproduksjon på Voss.
 Landmålar,
 driv og eig Voss
 Oppmåling AS.

Haustfargar i liene – ein sommar er på hell

Det byrjar i høgjellet og kryp ned-
 over mot låglandet. Det er eit spek-
 takulært fargespekter som vert vist
 fram. Hausten har gjort sitt inntog,
 og sommaren skal få kvila. Ein haust-
 dag med klår himmel og utan nedbør
 er heilt fantastisk. Lufta er kjøleg,
 men skarp og frisk. Og ikkje minst,
 fri for irriterande insekt! Ein fjelltur i
 september under slike forhold er ein
 nytelse.

*Det er vel slik med oss alle at
 me vil opp og fram.
 Det er drivkrafta i oss
 som menneske.*

Det har vore ein fuktig og slik sett
 krevjande sesong for dei fleste bøn-
 der på Vestlandet i år. Det var strå-
 lande sol og fint vêr medan me var
 bortreist i siste halvdel av juli. Eg var
 tenkt å ta håslåtten då eg kom heim

igjen, men då byrja regnet. Og sidan
 så har det regna dag etter dag og veke
 etter veke. Me fekk til noko rundbal-
 ling i byrjinga av august på det arealet
 som var kome lengst og enklast å slå,
 men det verste arealet tenkte eg fekk
 berre stå til det vart skikkeleg tørt.
 Og det vart ei ordning i år også, seint
 men bra, rundt skulestart.

Skulestart og nytt barnehageår er
 eit sikkert teikn på at hausten nær-
 mar seg. Det er stas å rykke opp eit
 hakk anten det er i barnehagen eller
 på skulen. Det er vel slik med oss alle
 at me vil opp og fram. Det er driv-
 krafta i oss som menneske. Og det
 er verkeleg eit privilegium å få vera
 tilskodar til at ungane meistarar nye
 utfordringar her i livet!

Når kalendaren viser september,
 er det tid for å få heim kyrne frå fjell-
 beite. Me ser om kyrne i fjellet litt
 oftare når det haustast og buføringa
 nærmar seg. Ungane synest det er
 spanande å sjå etter kyrne i fjellet,
 men det kjekkaste er å få vera med

å gå noko av den nesten 2 mil lange
 turen heim etter riksvegen.

Det er godt med fri frå fjøsstellet
 om sommaren. Men det beste er jo at
 det er kjekt å begynne produksjonen
 igjen om hausten. Då er me klare for
 nye utfordringar. I skrivande stund er

*Men det beste er jo at
 det er kjekt å begynne
 produksjonen igjen om
 hausten.*

kyrne akkurat sett inn i fjøset, og me
 ventar på kalvinga som er konsen-
 trert til ei veke kring 20. september.
 Eg hugsar godt tida med småkalvar i
 fjøset om hausten då eg var liten sjølv.
 Det ynskjer eg ungane mine også skal
 hugse frå barndommen sin.
 Då gjenstår det å ynskje alle ein farge-
 rik haust!

DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Turid Mæland,
 Telemark

Grete F. Handeland,
 Rogaland

Cecilie Nilsen,
 Agder

Sveinar Vadla,
 Rogaland

Jannicke Tafford,
 Møre og Romsdal

Rakel Bakkebø,
 Sogn og Fjordane

1

2

Sjela til Dyrsku'n

I mylderet av salsbodar, maskinar, klede, mat og antikvitatar, er husdyrtevlingane framleis ein viktig del av Dyrsku'n.

✓ Liv Kristin Sola

Sjølv gjennom uår, krig og andre store hendingar har husdyrutstillingane uavbrote gått sin gang i 150 år. Ku, kalv, geit og hest har framleis sin plass i Fjoset, og arrangørane viser til husdyrutstillinga som «sjela i Dyrsku'n».

Tradisjonsrike utmerkingar

Tidspress gjer at kyrne vert dømde enkeltvis, utanfor ringen. Dei beste

kyrne frå kvar besetning blir mønstra gruppevis i ringen. Vinnarane i klasane Telemark, NRF, Jersey og andre gamle rasar, konkurrerte i år om Seljord-prisen. Prisen vert gitt av Seljord kommune, og sirkulerer mellom husdyrslaga, og delt ut kvart tredje år innafor kvar av dei tre husdyrslaga.

Kuutstillinga

– Det viktigaste for ei ku, er å ta opp fôr, kunne bevega seg og være god til reproduksjon, sa dommar Carsten Houmann, frå Danmark.

Han understreka at det er viktig å styrke dei eigenskapane som karakteriserer ein rase, og ikkje favorisera kyr som liknar andre rasar.

– Ei NRF ku skal ikkje ha holsteinpreg, sa Houmann, og la til at sjarmen i Norge er at me har teke vare på dei gamle stadeigne rasane.

Bileta

1. Husdyra har ein viktig plass på Dyrsku'n.
2. Tidleg fredag morgon er det full aktivitet i Fjoset.
3. Familien Aarsland frå Bryne har reist frå Jæren til Seljord med kyr og kalvar i mange år. I år vann dei Seljord-prisen for NRF-kua som vart kåra til beste ku på utstillinga.
4. To av fire kyr i finalen var frå buskappen til familien Aarsland, f.v. Anna Kirstina, Magnus og Ellen Marie.

3

4

5

6

5. I ungdomsmønstringa vart det jamt mellom dei 5 beste. F.h. dommar Ester Ryen Tråen, Malin Roligheten, Heddal, Anna Kirstina Aarsland, Ellen Marie Aarsland, og Magnus Aarsland, alle frå Bryne, og vinnaren Marie Hognestad Bråddli, frå Sola.
6. Full kontroll, runde etter runde. Per Hobbersland Eftestøl (5) var ein av dei yngste som mønstra kalv.
7. Malin Regine Fotland Øglænd (i midten) vart kåra som vinnar blant dei eldste kalvemønstrarane. På 2. og 3. plass kom Amalie Dybvik og Johan Aarsland.
8. Luna Moen Dalviken (9) mønstra kalv for første gong, og gjekk heilt til topps i si klasse.
9. Eirik Bergland Mælandsmo (7) hadde ein stri kalv, men fekk løn for strevet og kom på 2. plass.

7

8

9

Stolte og sjølvrådige

Geitene er ein viktig del av Dyrsku-historia og for mjølkeproduksjonen i Telemark.

✓ Liv Kristin Sola

Geitene kjem til Dyrsku'n med litt ulik agenda. Nokre går ved sida av eigarane som dresserte hundar. Andre ser sitt snitt til å gjera eigaren både sveitt og motlaus. Andre igjen, har lært seg kunstar som å sparka ball, gi «high five», balansera på kabeltrommel og anna. Det er i grunnen berre fantasien til trenarane som set grenser for kva geitene kan utføra. Dette vert sett pris på under ungdomsmønstringa.

Under geiteutstillinga er det utsjånad det kjem an på. Som for ku, er det eksteriør (kropp og bein), og jur, som vert nøye studert og premiært.

Aktivt miljø

Miljøet engasjerer heile familiane, noko som viser att under utstillinga på Dyrsku'n. Dei er gjerne fleire som mønstrar i lag, og i ungdomsmønstringa deltok 14 ungdommar frå 8 til 15 år.

Tinerådgivar Gro Knutsen er rådgivar på teknikk og mjølke kvalitet, både på ku og geit. Ho fortel at i 2015

var Telemark på topp i leveranse av elitemjolk, både på ku og på geit.

– Telemark har vore på topp i kvalitet på geitemjolk i mange år. Det er ikkje tilfeldig. Dei rundt 15 geitemjolkprodusentane i Telemark er veldig aktive, ja, kjempeaktive, eigentleg, kommenterer Knutsen.

Ho fortel om produsentar som satsar mykje og er frampå med ulike prosjekt. Rådgivaren nemner frie fetttsyre, celletall, og mjølkekvalitet. Geiteprodusentane leverer mjølka til Haukeli Ysteri, som produserer blant anna fleire ulike variantar av norsk Chevre. Osten har utmerka seg på smak, vunne fleire prisar og er populær også i utlandet.

– Produsentane er stolte av produktet som dei er ein del av, og veit at skal dei få fram gode produkt av geitemjolk, er kvaliteten på råvarene avgjerande. Produsentane er fagleg dyktige, og jobbar i lag mot felles mål. Dei stiller store krav til oss rådgivarar, og held oss skjerpa. Det gjer det ekstra morosamt å arbeida i lag med dei, seier Knutsen.

Gro Knutsen samarbeider tett med nøkkelfrådgivar på geit, Tove Lauvvik.

Bildetekstar

1. Geita Fia frå buskapen til Hege Gonsholt og Jon Olav Hauge, fekk den beste poengsummen, og ein vandrepremie frå produsentlaget. Fia er fødd i 2013, og har hatt fem kje. Far er 2011271, morfar er 2008580. Geita fekk 8 poeng for kropp og bein og 8 på jur og spenar.
2. Gunhild Teigland Kleivi (13) mønstra fem år gamle Ragna.
3. Geita Milo, mønstra av Gro Homme, vart kåra til beste geit og fekk Dyrsku-prisen. Milo er fødd i 2012 og har hatt 5 kje. Far er 2011267, morfar er 2010358. Geita fekk 9 poeng for kropp og bein, og 8 for jur og spenar.
4. Sakarias Veslestaul mønstra både i ungdomsmønstring og under utstillinga. Geita er berre året gammal, og ville gjerne utfordra både Sakarias og dei meir erfarne geitene som deltok.

Døtrer av Gopollen

Dottergrupper, ei nyskaping på Dyrsku'n

✓ Liv Kristin Sola

Geno hadde samla ei gruppe døtrer etter eliteoksen 11078 Gopollen. Ikkje ein tilfeldig vald okse. Gopollen er etter 1077 Braut.

Braut vart fødd på Jæren i august 2002. Han er fortsatt i live, og er den eldste oxen noko gong, i Geno sine anlegg. Braut har produsert 220.000 kalvar, og har avkom over heile verda. Det fortalde Hans Storlien frå Geno, då han presenterte døtrene til 11078 Gopollen.

Høge forventningar

Men, Braut lever ikkje evig. 11078 Gopollen er ein avkomstgranska okse, som Geno har store forhåpningar til. Han har 36 i avlsverdi og vann avlsstatuetten som årets beste okse, i år.

Gopollen har produsert 43.000 doser, og er etterspurt på grunn av fruktbarhet, helse, eksteriør, bein og jur, produserer bra med mjølk og kjøtt. Han er no på veg ut på eksportmarknaden.

Ny tradisjon?

Storlien håpa at dottergrupper vil bli

Kua Ragnhild er frå besetninga til Kine Efteland Vølstad, i Gjesdal. Ho er fødd i oktober 2011, og etter Gopollen frå då han var ungokse. Morfar er 10755 Lundeng. Ho kalva tredje kalven i juli.

Storlien karakteriserte Ragnhild som ei open, høgstilt ku med veldig gode bein. Ho fekk 8,5 poeng for kropp og bein. Ho har eit godt jur, men får trekk for dårlig jurfeste, spesielt framme.

ein ny tradisjon for dei komande 150 år på Dyrsku'n. Han ønska også dei fire Gopollen-døtrene velkommen

attende om to år, då som 1. kalvskyr på kuutstillinga.

Døtre av Gopollen. F.h. Kua Ragnhild, Staslin på 9 mnd. med morfar 10704 Tranmæl, og Vilma, 8 mnd, med morfar 10486 Nord Braut, begge frå Oddvar Stangebye, frå Prestfossen. Vidare står ei 9 mnd. gammel kvige med 10579 Eggtrøen som morfar, og Frøya på 2 mnd. som har 10540 Eik som morfar. Dei to siste er frå Kurompa Samdrift i Bø i Telemark.

Sauesamling og folkeliv

1

Hausten sitt vakraste eventyr har sin eigen tradisjon.

✓ Eirik Stople

– Hovudinntrykket er bra, med fine lam i år. Med det vêret me har hatt, har det vore ferskt gras til sauene gjennom heile sommaren, fortel Karl Martin Mattingsdal, på mobiltelefon frå Hegglandsheia. Han er heiesjef for Langeid- og Hegglandsheia, som er ein del av Setesdal-heiane.

– Om sommaren har me 5.000 sauer og lam, frå om lag 40 saueeigarar, her oppe. I dag har eg med meg seks mann på ettersanking, fortel heiesjefen. Normalt har dei ein tapsprosent på 1,5 til 2 prosent.

Bileta

1. Vakkert syn, der sauedrifta kjem til syne i himlaleite.

2. Ingvid Siqveland-Serigstad føl ivrig med. Her saman med far, Eirik Braut Serigstad.

3. Karar og hundar ber bod om at no kjem drifta.

4. Bestå, Else Brit Helland Mæland, på veg til Dyrsku'n, har med smågodt til Livar og Ingvid Siqveland-Serigstad.

5. I front av drifta kjem Karl Johan Mattingsdal (t.v.), Arne Tjørhom (midten) og Terje Mattingsdal (t.h.).

6. Slekt og vener stiller opp for å ta vel imot dyr og driftekarar.

7. Morten Kirkeby (t.v.) med dottera Madelen og Morgan Haga med onklunge Emil.

8. Inga sauesamling utan at border collien er med.

9. Karl Martin Mattingsdal er heiesjef i Langeid- og Hegglandsheiane.

10. Ei solid drift på om lag 4.500 sauer.

11. og 12. Eivind Hellestø (t.v) og Tore Mattingsdal på veg ned frå heia etter ei veke i fjellet.

Foto: Olaug Varhaug Siqveland

2

3

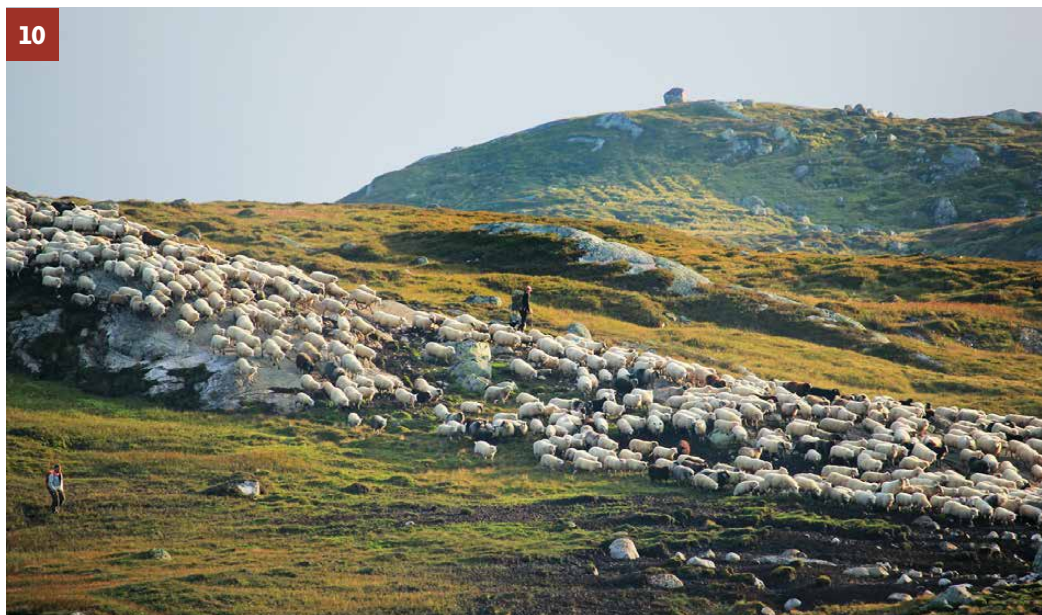

4

5

PRESSEMEDLING

Nytt søknadssystem for produksjons-tilskudd

Våren 2017 lanserer Landbruksdirektoratet nytt søknadssystem for produksjonstilskudd. Det betyr nye søknadsfrister, nye telledatoer, og nytt elektronisk søknadsskjema for foretakene.

Med det nye produksjonstilskuddssystemet søker foretakene om tilskudd for produksjonen de har i søknadsåret, som følger kalenderåret. Dermed blir tilskuddsperioden lik for alle tilskuddsordningene.

Det nye søknadssystemet åpner for foretakene 1. mai 2017, som også er første telledato. Søknadsfrist er 15. mai. Fra og med 2018 er første telledato 1. mars, med søknadsfrist 15. mars.

- Systemet vil gjøre det lettere for foretakene å levere korrekte tilskuddssøknader, og det vil igjen frigjøre tid for forvaltningen. Tid de heretter kan bruke på risikobasert kontroll. Bedre muligheter for kontroll har vært viktig for partene i jordbruksoppkjøret når de har kommet fram til hvordan systemet skal være, sier seksjonssjef Nils-Einar Eliassen i Landbruksdirektoratet.

Større fleksibilitet

Andre registrering åpner på andre telledato 1. oktober, med søknadsfrist 15. oktober. I tillegg kan søkeren etterregistrere enkelte opplysninger i søknaden etter at søknadsfristen har gått ut den 15. oktober. Fristen for etterregistrering er 10. januar. Produksjons- og avløsertilskudd utbetales samlet i februar året etter søknadsåret.

I det nye systemet kan foretak endre søknadsopplysningene inntil 14 dager etter søknadsfristen, uten å få

trekk i tilskudd. Søknadsfristene er absolutte, og søknader som kommer inn etter fristen avvises. Dispensasjon fra søknadsfristen er mulig i særlige tilfeller.

- Partene i jordbruksoppkjøret har bestemt at det skal legges opp til en mer fleksibel praksis i 2017, ved at foretakene kan levere søknaden helt frem til 14-dagersfristen for endring uten å behøve dispensasjon, sier Eliassen.

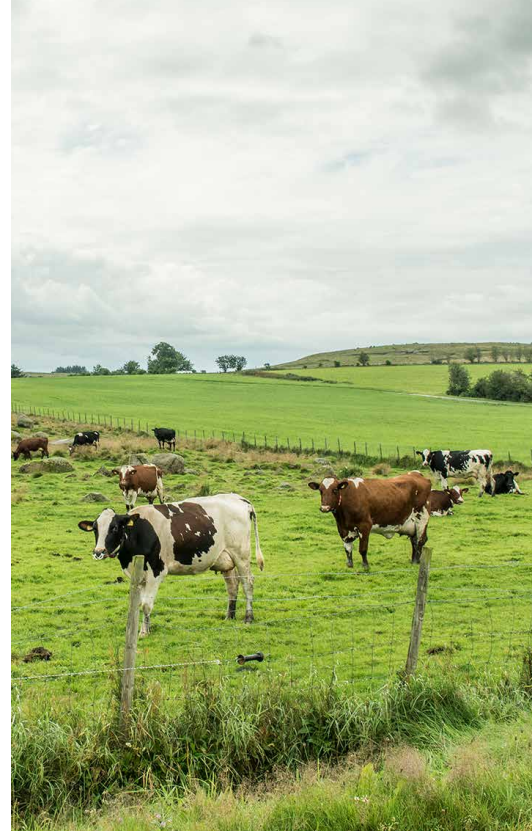
Det meste vil være som før for produksjons- og avløsertilskuddsordningene, med unntak av nye søknadsfrister og telledatoer. Det skjer ingen store endringer i regelverket som berører tilskuddsordningene eller måten tilskuddene beregnes på.

Nytt og forbedret søknadssystem

Årlig utbetales det over 9 mrd. kroner i produksjons- og avløsertilskudd. Et nytt søknadssystem skal bidra til at disse midlene utbetales i tråd med regelverket. Dagens system for søknadsbehandling og beregning av tilskudd er gammelt og rigid og medfører risiko for feil. I tillegg har Riksrevisjonen tidligere påpekt vesentlige svakheter i dagens kontrollregime. Det nye søknadssystemet er mer fleksibelt og effektivt, og risikoen for feil er redusert. Det nye systemet gir også bedre muligheter for kontroll av tilskuddsordningene. Å føre kontroll er viktig for å bidra til å sikre rett utbetaling til tilskuddsmottakerne, og dermed sikre tilskuddenes legitimitet.

Søkerne vil oppleve flere maskinelle kontroller av søknadsopplysningene før søknaden sendes inn. Slike kontroller reduserer risikoen for at søker leverer en tilskuddssøknad med feil opplysninger.

- Det IKT-systemet som brukes til å forvalte produksjonstilskudd i dag er gammelt, lite fleksibelt og mulig-

Det nye søknadssystemet åpner for foretakene 1. mai 2017, som også er første telledato. Søknadsfrist er 15. mai.

gjør i for liten grad kontroll. I tillegg til kontrollutfordringene finnes det faktisk ingen leverandører med kompetanse til å vedlikeholde systemet lenger. En fornyelse har med andre ord vært helt nødvendig, understreker Nils-Einar Eliassen.

Kart kommer senere

Kart er ikke en integrert del av søknadsskjemaet i 2017, men det er planlagt at foretakene skal registrere arealene sine på kart fra og med 2018.

Mer informasjon om de nye søknadsfristene og søknadssystemet

Mer informasjon om de nye fristene og tilskuddssystemet ligger på Landbruksdirektoratets nettsider, under: Produksjon og marked – Produksjonstilskudd.

Foretak som søkte om produksjons- og avløsertilskudd ved en av de to siste søknadsomgangene, blir i tillegg tilsendt informasjon fra Landbruksdirektoratet om det nye søknadsskjemaet og de nye fristene i september 2016.

Landbruksdirektoratet

FAGLAG OG MØTER

Fagtur til Finnøy

Sundag 2. oktober reiser me til Finnøy. Ferje frå Oanes kl 09:00. Besøker kyr i vannsenger hos Petter Nærland, gartneriet til Jan Terje Vignes og sau hos Karl André Vignes. Middag og dessert på Landaloftet. Jan Sigve stiller med buss. Heimreis med ferja frå Lauvvik kl 16:45. Eigendel kr 500,- pr person.

Velkomen på tur!

Påmelding innan måndag 26.09.16 til:

Jan Sigve: 905 93 305 Svein: 476 18 646 Roar: 400 08 753

Forsand Bondelag, Strand og Forsand Bonde- og Småbrukarlag og Forsand Sau- og geit

Gjesdal Sau&Geit

Vi arrangerer kåring-sjå lørdag 1. okt. sammen med blæs- og brokelaget, ved Gjesdal Bygdehus. Oppstart kl. 08:00.

Det blir og salg av god mat i 11:30-12:00 tida. (Kun kontant).

Det blir og Bygdapub om kvelden.

Velkommen!

Styret

Gjesdal Sau&Geit

ønsker velkommen til Radlemøte torsdag 6. okt. Møtet startar kl. 19:30 og det blir servering av pizza og drikke.

Med på møtet kommer veterinær Siv Meling, som skal ta for seg sau før/etter og i lemninga.

Vel møtt!

Styret

Time Bygdekvinneleg

Årsmøte på Sivdammen onsdag 28. sept. kl 19.30. Frå fylkesstyret kjem Astrid Hammersmark.

Årsmøtesaker og val. Smørbrød, kaffi og kaker, ta med kopp og tallerk.

Velkommen.

Styret

Mangler annonsen din?

Vi har hatt problemer med ulike innsendingsskjema fra nettsiden den siste tiden. Har du sendt noe gjennom bondevennen.no ber vi om at dette sendes på ny på epost til post@bondevennen.no.

Bondevennen beklager problemene dette medfører.

FRA BONDE TIL BONDE

HØY/ HALM

Siloballer og høyensilasje, tørr halm, høy i småballar, til salgs.
Tlf. 950 54 000

MASKIN/UTSTYR KJØP

Traktor

Eg ønskjer å kjøpa traktor som er fint halden og i god stand.

Traktoren må ha frontlastar, 4-hjulstrekk og motor mellom 60-80 Hk.

Tlf. 907 48 403

Hå Veraring

Indeksværer til salgs. NKS og Kvit Spel.

Vi trekker ut en vær gratis til de som bestiller før 15 oktober.

Tlf. 918 86 165
eller 957 92 107

For oppsett av gjerde ring og få tilbud:

Veshovda Drift AS

/v Rolf Gravdal tlf 97 19 60 45

I tillegg til alle typer betongsaging tilbys:

- KJERNEBORING
- MEISLING
- ALT I RIVING

Vi utfører rilling av spaltegulv/oppsamlingsareal i fjøs, med gode erfaringer.

KAY'S
BETONGSAGING

Nærbø

Tlf. 908 37 365

Kjøle- og fryseanlegg/ varmpumper

Sola Kjølenservice,
tlf. 918 53 800

Tiger meisel til gravemaskin

Alle størrelser. Stort lager.

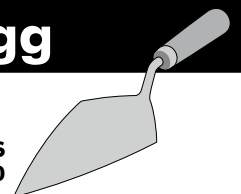
Karmøy
Sveis & Landbruk

Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Landbruksbygg

Frå kjellar til tak, nybygg og rep./ominnredning.

Gunnar Høien AS
Tlf. 900 79 400

Tonstad takst & konsulenttenester

Taksering av eigedomar – eigarskifterådgeving – reglar i jordbruket, søknader, klager, brev, avtalar, forpaktingskontrakter, etc.

Ta kontakt med Olav Magne Tonstad for ein prat!

Eg har kontor på Særheim.

Minner om landbrukstur til Israel, 27.10 – 6.11.16.

Enno ledige plassar.

Tlf. 941 69 222, olav.magne.tonstad@gmail.com.

Korleis har du det...

EIGENTLEG?

Krisetelefon 815 33 300

Epost-teneste: www.kirkens-sos.no

Kirkens SOS

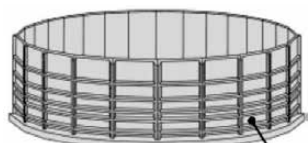
EIT MENNESKE Å PRATE MED
NÅR LIVET ER SOM VERST

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummiblegg
- industritanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

Betongspalter

til storfe og gris
Rimelige priser
Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Klepp Rekneskapslag

– økonomi og utvikling i jærsk ånd

Har du behov for:

- Driftsplan 5-årig
- Budsjett 1-årig

Snart eigarskifte?

Usikker på **vegval**
og **strategi**
framover?

Starte selskap?

Me kan hjelpe!

Tlf. 5178 6990
e-post: klepp@grl.no
www.kleppgrl.no

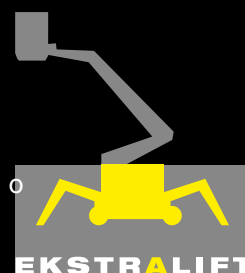
Opp?

Behov for lift?

Vi har utleie på Bryne, Vigrestad og Harestad i Randaberg.

Ring oss på 970 85 666 og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Utleiemaskiner Felleskjøpet Klepp

Avant minilaster på henger
Fliskutter med bildrag
Vedmaskin med bildrag

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tlf. 913 50 835
v/Martin Galta

ALT AV BETONGARBEID UTFØRES

Skal du bygge nytt, eller fikse på noe gammelt?
Hus, driftsbygning, plansilo, vi kan det meste – spør oss om pris!
Mob: 95 25 64 70, e-post: kjetil@oh-entreprenor.no
www.oh-entreprenor.no

Øster
Hus
Entreprenør

STAVNEM & VIGRESTAD AS

STÅLSPERR

Vi leverer stålsperre til:

Jordbruk, Fjøs, Redskapshus og Forretningsbygg mm.

Stavnem & Vigrestad AS
Industrigata 10,
4362 Vigrestad
Tlf: 51771880 / 98217950
mail: post@stavnem-vigrestad.no

Ned?

Vi leier ut minigravere fra 1,7 til 2,6 tonn, med eller uten fører hytte. Meislehammer, stein-klype, hyggelige priser. Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

GODKALVEN

Godkalven er leverandør av utstyr, hytter, innhegninger og løsninger for stell og føring av kalver og andre husdyr.

Melketaxi

- Enkel og rask melkeføring
- Pasteurisering for sunn melk
- Tanker fra 115-290 liter
- Reduser føringskostnader
- Enkelt renhold

Melketanker

- 50-300 liter melketank
- Fleksible løsninger
- Større tanker kan og leveres
- Hurtig og stabil kjøling
- Røring med autostop
- Elektronisk kontrollpanel
- Rustfritt stål
- Enkelt renhold
- Energieffektiv

Godkalven AS - Flassamyrveien 265, 4332 Figgjo

Tel. 908 26 618 - www.godkalven.no

HELgjødssel

Norges smarteste beitegjødssel!

Helgjødssel kombinerer egenskapene til hønse- gjødsele med styrken til mineralgjødsele.

Gjødsele er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland.

Se www.naturgjodssel.no for mer informasjon og tester/rapporter.

NORSK NATURGJØDSEL

Kvalitet inn = KVALITET UT!

• Dokumentert lik avling som ved bruk av tradisjonell mineralgjødssel

• Lengre virkning, bedre smak og avbeiting

• Kan leveres med/uten tilsatt kobolt som standard og med kobber som bestillingsvare

Rindavegen 180 4352 Voll | Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger
T: 51 42 00 22 | E-post: info@naturgjodssel.no www.naturgjodssel.no

2016 agrovisjon

28. - 30. oktober

Stavanger Forum

For påmelding www.agrovisjon.no

Gå ikke glipp av
årets viktigste landbruksmesse

SpareBank 1
SR-BANK

**Transportkasse
Kalv, gris og sau**

Mål B 2m L 1,6m H 1,2m

kr 16.900,- + mva**Karmøy
Sveis & Landbruk**Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no**Nybygg eller
rehabilitering?****Ta kontakt med AH Bygg A/S**Vi har solid erfaring med
alle typer bygninger
til landbruketMølleavn. 12 - 4360 Varhaug
Tlf. 51 79 85 79
Fax: 51 79 85 78**KJERNEBORING****BETONGSAGING**

Meisling og utrensk av fjøs for ombygging ...

Egil Håland 4360 Varhaug 51 43 04 94 / 41 69 96 17

www.Toppaland.com

**STOKKA
BRANNTTEKNIKK****Brannvarslingsanlegg**Vi leverer, monterer og tar service på FG-godkjent
brannvarslingsanlegg til landbruk. Vi tar årlig kontroll
av pulverapparater og brannslanger.

Ta kontakt for befaring.

Stian Stokka – Serviceingeniør brann

tlf 453 98 866 – post@stokka-brannteknikk.no

Rørleggeren for landbruket

Comfort
Mæland Rør asComfort Mæland Rør as
Langgata 15
4362 VIGRESTADTlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
e-mail: vigrestad@comfort.as
www.comfort-vigrestad.no**Skal du bygge eller
reparere driftsbygning?***Be oss om uforpliktende tilbud!***Konkurransedyktige priser:***Drensrør / overvannsrør 110 mm - 630 mm***Pumper til alle formål:**

silosaftpumpe - sentrifugalpumpe -

vanningspumpe - brønnpumpe (borehull)

SPRAYFO KALVEGODT
Varianter: Gul og Blå

Basert på melkeråstoff levert av TINE

MilkShuttle
Melketralle**BLS** BRYNE
LANDBRUKSSERVICE AS

Hålandsveien 31, 4344 BRYNE

MooCall

kalvingsvarsler

COLO QUICK**ColoQuick**

råmelkhånderings-utstyr

NUKLO SPRAY

Grisemelk og yoghurt

Basert på melkeråstoff levert av TINE

Mambo

grisemor

Besøk oss på standen vår på**2016
agrovisjon**
28.-30 oktober

Stavanger Forum

Åpningstider

Hverdager 07.30-16.00

Lørdag Stengt

51 77 07 00

post@bls-as.no

www.bls-as.no

Framtidsretta og heilskapleg rådgiving

Me tilbyr òg rådgiving innan

- Bygg planlegging og maskinteknisk
- Økonomirådgiving; driftsopplegg, kvotekjøp/sal, optimalisering av driftstilskot
- Fôring av mjølkeku
- HMS

Rådgivinga er spissa ut frå lokale behov, og vil variera mellom einingane

Medlemsfordelar

- Tilgong til eit fagleg og sosialt nettverk
- Tilbod om fagmøte, markvandringar, kurs og individuell oppfølging
- Fagleg informasjon tilsendt på e-post eller i posten

Kontakt di lokale rådgivingseining

**Norsk
Landbruksrådgiving**

<http://www.nlr.no/>

Høvel, sagespon og bark

til salgs. Leveres i 20-80 m³ lass. Nå også sponballer.

sagespon

borge.meland@gmail.com

Mob.: 911 74 250

Materialer til driftsbygning

Sauelekter, kledning og villmarkspanel

Bark og flis

Eikeland SagbrukTlf. 51 45 13 39/99 44 79 03
99 15 52 33**Nesvik Landbruksbygg as**

Leverandør av komplette landbruksbygg

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Betongelement
- Rehab av fjøs
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Meisling
- Stålsper
- PVC dører-vindu

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian@nesvik-lb.no
Sigmund Nesvik, 904 08 978/ E-post: sigmund.nesvik@gmail.com

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no. E-post: post@stavnem-vigrestad.no**Vindu med PVC karm**

Str. cm, b/h	Lukke vindu	Fast vindu
100 x 100*	kr 1350	kr 1080
113 x 94*	kr 1490	kr 1190
113 x 78*	kr 1340	kr 1070
120 x 80*	kr 1390	kr 1110
120 x 60*	kr 1290	kr 990
100 x 50*	kr 1160	kr 930
60 x 60*	kr 990	kr 790

Dører PVC med glass/tett

Str. i cm, b/h:	
89 x 209/199*	kr 4850
99 x 209/199*	kr 4970
109 x 209/199	kr 5550
119 x 209/199	kr 5950
149 x 209/199	kr 7950
179 x 209/199	kr 9650
199 x 209/199	kr 10750

Dører vannfast X-finer

Str. i cm, b/h:	
89 x 209/199	kr 5184
99 x 209/199	kr 5323
109 x 209/199	kr 5463
119 x 209/199	kr 5625
149 x 209/199	kr 8104
179 x 209/199	kr 9149
199 x 209/199	kr 10848

Stål/brann dører EI60

Str. i cm b/h:	
89 x 209*	kr 4948
99 x 209*	kr 5105
109 x 209	kr 5380
119 x 209	kr 5880
149 x 209	kr 8696
179 x 209	kr 9880
199 x 209	kr 10650

Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m²Veggplater kompakt 12 mm: kr 279,- pr. m²Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 179,- pr. m²**Bankmøte på gården?**

DISTRIKTSSJEF ROGALAND
Peder Skare

Tlf 911 01 528

peder.skare@landkredittbank.no**Generasjonsskiftelån – ekstra gode vilkår til deg under 45 år**

Skal du ta over eller kjøpe landbrukseiendom? Kontakt Peder og gjør avtale om en bankprat. Du finner mer informasjon om våre produkter på Landkredittbank.no.

Landkreditt Bank
Sunt bankvett

Ingen felles satsing på Duroc

Scanpig as og Nortura har i en periode drøftet muligheten for å åpne tilgang til svinerassen Duroc for produsentene som leverer til slakterier tilknyttet KLF. Det har ikke vært mulig å finne premisser for samarbeid og en økonomi-modell som tilfredsstiller begge parter, og samtalen har dermed ikke ført fram.

Dermed er det klart at Nortura, sammen med Topigs Norsvin, fortsatt vil satse på utvikling og avl av en norsk Duroc-rase. KLF og ScanPigs vil på sin side satse på Hampshire rasen.

Tilgang på tredjease er avgjørende for hybridavlsarbeidet i svinerassen for å kunne få fullt utbytte av kryssningseffektene. Nortura tilbyr Duroc til sine medlemmer, mens ScanPig som er eid av KLF og KLF-slakterier tilbyr Hampshire-rasen som tredjease.

– Det har vært gode møter, men vi greide ikke å finne en modell som begge parter var tilfredse med. Vi har dermed valgt å avslutte samtalen nå, men utelukker ikke at vi åpner døren for nye samtaler en gang i fremtiden, sier Hans Thorn Wittussen visesjef i Nortura.

Høstsamling for fjørfeprodusentar i Agder

Agder Fjørfeag og Nortura inviterer til høstsamling på Brømnes Gård (hønehuset til Espen Brømnes i Arendal). Vi får besøk av dagleg leiar av Norsk Fjørfeag, Ylva Freed på møtet.

Program i kalenderen på medlem.nortura.no. Påmelding på e-post til Hannele H. Hestetun hannele.hestetun@nortura.no innan mandag 26. september.

Lav forekomst av antibiotikaresistens i Norge

Veterinærinstituttet har overlevert statusrapporten for antibiotikabruk og -resistens i Norge til Mattilsynet. Rapporten dokumenterer en gunstig situasjon både når det gjelder antibiotikabruk til matproduserende dyr og antibiotikaresistente bakterier i dyr og mat i Norge.

Svært lavt forbruk av antibiotika er hovedårsaken til den gunstige situasjonen når det gjelder resistens. Les mer i rapporten på Animalia sine nettsider.

Fagtur for unge bønder 10. - 13. november

Felleskjøpet Agri, Nortura og Sparebanken Sogn og Fjordane planlegg fagtur for å kunne delta på to av dei beste fagsamlingane for bønder hausten 2016.

Vi planlegg å delta på Storfe 2016 som blir arrangert på Thon Hotell Oslo Airport og Betre Landbruk som blir arrangert på Lillestrøm. Informasjon om turen finn du i kalenderen på medlem.nortura.no.

Pris for heile turen er kr 7100,-. Dette inkluderer reise, fagprogram, alle måltid og overnatting i enkeltrom. Det blir ca. 800,- billigare ved overnatting i dobbeltrom.

Kjenner du nokon yngre bønder som nettopp har tatt over, så er dei velkommen til å delta.

AgroNordVest 2016 «Dyrking og føring for framtida»

Fredag 21. oktober arrangeres AgroNordVest 2016 på Scandic Sunnfjord Hotel i Førde.

TINE, Nortura, Felleskjøpet, Sogn og Fjordane Bondelag er arrangørar for AgroNordVest som i år er ein fagdag der vi set fokus på arealet og grovføret vårt. Programmet går fra kl. 10.00 til 16.00. Eigenandel for deltaking er kr. 200,- og dekkar seminar og lunsj/kaffipause. Fullt program finn du i kalenderen på medlem.nortura.no.

Påmelding via www.deltager.no innan 29. september. Har du problem med påmelding, ta kontakt med Sogn og Fjordane Bondelag, tlf. 57 83 70 80. Påmelding er bindande.

Nortura inviterer til storfekafe i oktober

Det blir arrangert fire møter, møtestart kl. 19.30. Enkel servering.

- Mandag 3. oktober på Kantina Administrasjonsbygget Forus
- Tirsdag 4. oktober på Kantina på Egersunds-anlegget
- Onsdag 5. oktober på Kantina Sandeid-anlegget
- Mandag 10. oktober på Holt VGS, Tvedestrand

Tema:

- Info om storfe
- Endringer i kvalitetstillegget – hva betyr det og hva kan oppnås?
- Informasjon om BRSV og BCoV
- Utvidet sykdomsregistering på storfe, nytt i 2016
- Diskusjoner og spørsmål vedrørende storfe

Vel møtt!

Kadaverhenting

Innmelding	kadaver.norskprotein.no
(Kundeservice Norsk Protein	941 35 475)
Sogn og Fjordane og Heidal nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Rauma, nord for Nordfjord	908 94 650

Nødslakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør-Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord nord for Nordfjorden og Sunnmøre	977 75 210/ (908 94 650)
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeid	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	908 74 050
Sogndal	993 03 086

Prisendringer

Fra mandag 19. september reduseres avregningsprisen for lam med kr 2,00 per kg og for ung sau og sau med kr 0,80 per kg. Endringene skyldes redusert engrospris på lam, samt økt omsetningsavgift på sau og lam.

For lam reduseres samtidig sesongtillegget med kr 0,50 til ny sats kr 1,00 per kg. Samlet gir det en reduksjon i prisen på lam til produsent på kr 2,50 per kg.

Fra samme dato reduseres smågrisprisen med 10 kroner per stk. Dette samsvarer med prisnedtrapingen for slaktegris inn mot jul.

Returadresse:
Bondevennen
PB 208, sentrum
4001 Stavanger

FORMEL Lam Haust gir økt lønnsomhet

FORMEL

Bruk FORMEL Lam Haust til lam som ikke er slaktemodne etter beitesesong

- Praktiske tester og mange års erfaring viser en tilvekst på 10-12 kg på en måned med fri tilgang på FORMEL Lam Haust
- Innholdet er tilpasset lam som er fullt utviklet drøvtyggere

NB! Lamma må vaksineres og markbehandles før en starter en gradvis oppfôring med FORMEL Lam Haust.

Ta kontakt med en av våre konsulenter dersom du har spørsmål om fôring.

fkra.no – ordretelefon 994 30 640

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 9 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.